بسم الله الرحمن الرحیم

سرليکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتيا

د لوی الله (ج) اوامر او د اسلام د ستر پيغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاګه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنی اړيکي ښلوي او په همدې توګه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پيل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان ونه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بيخي بې برخې پاتې کېږي.

په دې کې شک نشته، چې لومړنی زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې يې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتيا لري، علم او پوهه د هرې ټولنې د پر مختګ او بريا ليتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې د يوې ټولنې د وګړو تر منځ د ښه او بد تفکيک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنيا ستر قوتونه وربانديې لوبې کوي او د خوشحالۍ او پر مختګ په بام يې خېژوي.

سالمه ښوونه او روزنه نه يوازې په عصري علومو، بلکې په ديني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ (اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه يې منع کوي د نېک او ښه عمل لاره ورته په ګوته کوي.

افغانستان چې په تېرو څو لسيزو کې د هر ډول جنګونو ښکار شوی او د حکومت دارۍ ټول بنيادونه يې له بيخه ړنګ شوي ؤ اوس يې د نړيوالې ټولنې په مرسته څه نا څه ادارو په کار پيل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توګه نه دي تر سره شوي، نور مسايل يې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې بايد تر هرڅه زيات کار وشي، ځکه د هرې ټولنې او هر هېواد امن، پرمختګ او خوشحالي د علم او پوهې سره تړلي دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پرمختګ.

سره د دې، چې په دې ورستيو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې ګړندۍ شوي د ښوونځيو شمېرې زياتې شوي، شخصي ښوونځي هم په زياتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره بايد حکومت نور هم خپلې هلې ځلې ګړندۍ کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي ترڅو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان يې د سالمې او رښتينې پوهې او علم خاوندان شي، ترڅو د هېواد د امنيت، پرمختګ او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي او هېواد يې [illegible] نورو پرمخ تللو هېوادونو سره سيال شي.

اداره

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښت حديثونه

ليکونکی: سميع الله خاکسار

لمونځ په دين کې يو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زيات حديثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته ګران کار دی، اما له هغوی څخه څلوېښت (۴۰) حديثونه په لاندې ډول دي.

① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله ﷻ زما په امت باندې د ټولو څيزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قيامت کې به د ټولو څيزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.

② د بنده او د شرک په منځ کې فرق يوازې لمونځ دی.

③ د اسلام نښه لمونځ دی ځوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.

④ هيڅ يو شی د ايمان او د لمانځه نه بهتر فرض کړ شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوی وي، نو فرښتو ته به يې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.

⑤ لمونځ د دين ستنه ده.

⑥ لمونځ د شيطان مختور وي.

⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.

⑧ لمونځ بهترين جهاد دی.

⑨ کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله ﷻ د هغه طرف ته پوره توجه فرمايي او کله چې لمونځ نه ليرې يې الله ﷻ هم ترې ليرې شي.

⑩ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آبادوونکو نه ليرې وي.

⑪ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور يې د سجدې ځايونه نه سوځوي.

⑫ الله تعالی د سجدې ځايونه په اور حرام کړي دي.

⑬ د ټولو نه زيات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندې ادا شي.

⑭ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زيات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې ووينې، چې تندی يې پر ځمکه وي.

⑮ الله تعالی سره د بنده د ټولونه زيات نږدې والی په سجده کې وي.

⑯ د جنت کنجي لمونځ دی.

⑰ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او د غه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده ليرې شي تر څو چې په ټوخي يا نور څه باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغول نه شي.

⑱ د لمونځ درجه په دين کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

⑲ لمونځ د زړه نور دی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

⑳ د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذريعه الله تعالی ياد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

㉑ څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالی نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالی به د ده دعا قبولوي، خو که زر وي يا د څه مصلحت له خاطره څه موده پس وي خو ضرور به يې قبلوي.

㉒ څوک چې يواځې والي کې دوه رکعته لمونځ وکړي، چې د الله تعالی او فرښتو نه بغير يې هيڅ څوک هم ونه ويني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

㉓ څوک چې يو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالی په نزد د هغه يوه دعا قبوله شوه.

㉔ هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

㉕ لمونځ د هر پرهېزګار قرباني ده.

㉖ مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شيطان د هغه نه ويرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروايي وکړي، نو شيطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې يې طمع پيدا شي.

㉗ د ټولو نه بهترين عمل په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉘ د الله تعالی په نزد د ټولو لمونځونو نه زيات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

㉙ د ماسپښين د لمانځه ړومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

㉚ د ټولو نه بهترين لمونځ د نيمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

㉛ کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالی رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

㉜ د تهجد لمونځ ضرور کوئ، چې تهجد صالحانو طريقه ده او د الله تعالی د نزديکيت سبب دی تهجد د ګناهونو نه منع کوي او د خطاګانو د معاف کولو ذريعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

㉝ د آخرې شپې دوه رکعته لمونځ د ټولې دنيا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وايي: که چېرې ما ته د مشقت ويره نه وي، نو په امت به مې فرض کړي وای.

㉞ د الله تعالی خاص بندګان هغه دي، چې د شپې د خپل رب د پاره په سجده او په قيام کې وي.

㉟ د شپې مونځ د الله تعالی د شکر ذريعه ده.

㊱ ابوهريرة رضي الله عنه وايي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض مونځ نه پس غوره مونځ د شپې مونځ دی.

㊲ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وويرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وويرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويرېږئ.

(۳۸) لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي يو بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی.

(۳۹) څوک چې دوه لمونځونه بغير د کوم عذر په يوه وخت قضا کړی هغه د گناهونو د دروازو څخه يوې دروازې ته ورسېد.

(۴۰) په اسلام کې د هغه کس هيڅ حصه نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه لمونځ نه کېږي. لمونځ د دين لپاره داسې دی لکه د سړي لپاره چې سر دی.

غوره ويناوې

ليکوال: ثناء الله رحمتي

(۱) کار هغه کوه، چې ستا په کې فايده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.

(۲) گناه لږه کوه، چې مرگ در باندې اسان شي.

(۳) هرڅوک چې تاته د خلکو راز وايي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وايي.

(۴) دوست ته د زړه حال وايه او دښمن ته لاپې.

(۵) هوښيار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام يې په ځان فرض وگڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو بانډې چې له رسول الله(ص) نه پوښتنې کوي

ليکونکی: سيد شفيق الله رحيم زی

۱ غوارم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.

۲ غوارم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اوداسه کې اوسه.

۳ غوارم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.

۴ غوارم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.

۵ غوارم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شې.

۶ غوارم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرایض مه پرېږده.

۷ غوارم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نیسه عزت مند به شې.

۸ غوارم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوې نورته یې هم خوښوه.

۹ غوارم چې څواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.

۱۰ غوارم چې لوی سړی شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.

۱۱ غوارم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.

۱۲ غوارم چې ایمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.

۱۳ غوارم چې د قیامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.

۱۴ له ټولو لویه ګناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسي ده.

۱۵ له ټولو غټه نیکي کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.

۱۶ غوارم چې ګناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله (ص) فرمايلي دي:

را ټولونه: همت الله نايل

کله چې زما په امت دا پنځلس خويونه پيدا شي هغه وخت به د مصيبتونو نازلېدل پرې شروع شي.

① کله چې ملي شتمنۍ شصخي مال وګڼل شي.
② کله چې زکات جريمه وبلل شي.
③ کله چې امانت غنيمت وګڼل شي.
④ کله چې مېړه د خپلې ښځې پيروي پيل کړي.
⑤ کله چې د مور او پلار نافرماني پيل شي.
⑥ کله چې د ښېګڼې په مقابل کې بدي شروع شي.
⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
⑩ نشه يي توکو کار عام شي.
⑪ د ناوړه خلکو قدر پيل شي.
⑫ د ورېښمو اغوستل پيل شي.
⑬ موسيقي آلات عام شي.
⑭ سندر غاړی عام شي.
⑮ په نېکو خلکو لعنت پيل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهانو ويناوې

راټولونه: عنايت الله افختار او سباوون اتل

① هغه وکړي چې د هدف د ترلاسه کولو په لاره کې هر راز سربښندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص)

② ستاسو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبدالقادر جيلانی رحمه الله)

③ خپل او د کورنی ستاينه دې د خلکو په وړاندې مه بيانوئ. (لقمان حکيم صاحب)

④ دوست ته راز مه وايه کيدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکيم صاحب)

⑤ آزادي په زور اخيستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سيد جمال الدين افغان)

⑥ رېښتنی عالم د هرچا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض)

⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي باور مه کوئ. (امام شافعي رحمة الله)

⑧ د ښايسته ښځې په ليدو سترګې او د نېکې ښځې په ليدو زړه خوشحالېږي. (ابراهيم رحمه الله)

⑨ د هر ملت سرمايې د هغه ملت د ورځې بچيان دي. (منصور رحمه الله)

⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملګری ده. (حضرت عمر (رض)

⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدي رحمه الله)

⑫ د څراغ له وينا څخه ګټه واخلئ او دې ته مه ګورئ، چې څراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)

⑬ د ژبې خويونه د پښو له خويدو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض)

⑭ د ايمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بدنيتي ده. (حضرت علی (رض)

(c) ketabton.com: The Digital Library

⑮ څوک چې ځان تر نورو غوره بولي همدې ته غرور وايي. (سفيان ثوري رحمه الله)

⑯ د بدو ملګرو فاسدو دوستانو او د ګناه او فساد له ځايونو څخه لرې ګرځئ. (فتحي يکن رحمه الله)

⑰ رينښتني ورور او دوست مو هغه دی، چې درته نصحيت کوي. (حسين (رض)

⑱ چې چېرته عزت خوندي نه وي له هغه ځای ځان وساتئ. (هجوری رحمه الله)

⑲ غوره نېکي د خپلو دوستانو د عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)

⑳ د هغه چا دوستان کم وي، چې په ښکاره يو څه او په پټ بل څه کوي. (معاذ الرازي رحمه الله)

㉑ د بې عقله پلاس سوال او ځواب لېږل خپلې پښې په تبر وهل دي. (سليمان عليه السلام)

㉒ که ښه شهرت او د علم زده کړه غواړئ، نو د ناپوهانو او بدعملو دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ. (ادريس عليه السلام)

㉓ د خواهش او نفس منوونکو دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه کوئ او مه يې وينا ته غوږ نيسئ. (ابن سيرين رحمه الله)

㉔ کله چې شخص په خپله د ځان ستاينه کوي کيدی شي عزت يې له منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)

㉕ د پټ منافقت څخه ښکاره دښمني غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي غلا څنګه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

د هر څۀ د مخه باید د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو څرګند حقيقت دی، چې ټول ورباندې ښه پوهېږي، خو ادبي غل د خپل ځان د شهرت میندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حیران دا سې سپین سترګې او ناپوهه غل ته يم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هیڅ کله پټه نه پاتې کېږي او حتماً يوه ورځ د رسوايي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پیدا کېږي، چې آیا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزا لیدی شي او کنه او یا ادبي غلا جرم ګڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژررنالیست او فرهنګپال محمد شعیب (غروال) دا سې وايي، ادبي غلا په شعوري او اګاهانه ډول د يو چا تخلیق یا تحقیقي پدیده په خپل نامه کټ مټ او یا په لږو ډېر توپير چاپ کړي ادبي غلا بیا نور ډولونه هم لري، خو يو ډول يې توارد هم کیدی شي، چې په ناپوهی یا نا خبری دوه ادبي

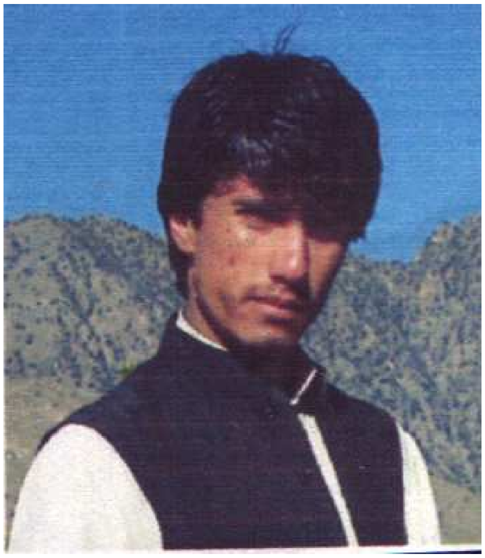

تخلیقونه يو ډول یا ورته خپاره شي، نو دا چې ادبي غلا د ادبیانو په قانون او فلسفه کې جرم ګڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا د يو غل څرګنداونه پټېدونکی مثال در وا ښایم که تا سې غواړی، چې پرې ښه پوهه شی، نو د لوپټه مجلې ۱۳۹۰ کال دریمه ګڼه احوا تم مخ، چې د ګڼې د سر پاڼې عنوان ښځه او ټولنه تر سر لیک لاندې لیکنه ده، چې دغه لیکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

کال په لومړو کې د لوپټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلي وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوپټې اداري ته یې ورسوي، ځکه چې د لوپټه مجلې خپرونکی ټولې فرهنګپالې خویندې وي، نو په دې اساس د ګڼې په سر پاڼه کې لیکل شوي شمېرې ته ټلیفون وکه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې دیو فرهنګپال سره وه، چې ځوابي پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لرې لیکونکی ورته د خپلې لیکنې په اړه هدایت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر اداري در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سر بند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځي ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر اداري را رسېږي. لیکونکی په همدغه هدایت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال درېیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکونکي ته په لاس نه وه ورغلې او نه یې د خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو دیو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې دقیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګې ولګیدې، چې داسې یو چا وربانديې خپل د لیکوالی نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله وربانديې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله برېښنا شیرزي وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړي دي شاید هغه هم داسې وي، چې د خپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړي. د دغه لیکونکې څو بیت شعر چې د خپلې لیکنې تر څنګ یې د لوپټې پلو ته ډالۍ کړي یو څرګند حقیقت دی، خو د ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری درېیم او درېیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطلعه څه داسې ده.

نن څو مره خوند کړي چې پر سر دې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاونده بیا مې کړې سر شاره د غزا لوپټه
خدایه ملالۍ غوندې پېغلې مو بیا هم پیدا کړې
چې ملالۍ د دښمن پر ضد ترلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره مې خوښه شوه له ورايه په رښتيا لوپټه

نو ګرانو لوستونکو ادبي غله او غلا خو مو ښه وپېژندله، خو چې تاسې خداى مه کړه کله داسې ونه کړئ، ځکه د غلا په مفهوم خو پوهه ياست او بيا ادبي غلا د ادب ښکلا زيانمنوي او هغه ثوک، چې ښکلا زيانمنوي نه يوازې دا چې شاعر او ليکوال نه دى، بلکې د شاعر او ليکوال پر ضد يو څوک دى او دا هم ځکه چې شاعري او ليکوالي د ادب او د ښکلا د پنځولو يوه رنګينه ده.

عاشق الله احساس

چاتــــه شـــي درد چاتــــه دوا شـــي مينـــه
چاتــــه پرهــــر چاتــــه وفـــا شـــي مينـــه
څـــوک د منـــزل تـــر حــــده ورســـوي
د چـــا نيمګـــړې بـــې پـــروا شـــي مينـــه
چاتــــه د ټـــول ژونـــدون خوښـــي ورکـــوي
چاتــــه پـــه برخــــه کـــې ســـزا شـــي مينـــه
بيـــا د غـــزل تـــر منـــارونو رســـي
پـــټ چـــې پـــه زړونـــو کـــې پيـــدا شـــي مينـــه
څـــوک د کعبـــې غونـــډې طـــواف پـــرې کـــوي
چاتــــه پـــه شـــرعه نـــاروا شـــي مينـــه
چـــې د پښـــتو احســـاس شـــعور ولـــري
هلـــه کاميابـــه شـــي رښـــتيا شـــي مينـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنتون لنډه کیسه

ليکونکی: ارين ننګيال

کله کله انسان ته په ناخود آګاه ډول د را روانې پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پيدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم نېک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انګليسي ادبياتو په دريم سمستر کې مې تحصيل کاوه په ډېره مينه به پوهنتون ته تلم، خو ای کاش چې تر پايه مې رسولی وای.

په مني کې يا پوهنتون ته ورتګ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وينې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورنو ته رسېدو او وه نيمې بجې يا اته بجې په وې.

که له يو پلوه د نړۍ ټول فوځيان د افغانستان د کرارۍ لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورنو کې هم خوندي نه ول. آيا په داسې شرايطو کې تر نيمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې د يو جينې ګرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېدم نه به زما په څېره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخير تعليم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو يو څه حل کړې وه، خو افغانستان نه هم د ټګانو ښار جوړ دی سړی حيران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سيمې محصلينو په ډليز ډول موټرونه په کرايې نيولي ول. سهار به يې پوهنتون ته رسول او ماښام به يې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع و درولي بېغمه ول سبا به يې آنې بانې کولې.

يو ماښام د تېر په څېر تر ناوخته چې ځينې محصلينو د لارې د بنديدو خبرې کولې. کابل کې چې يو عادي مامور هم چېرته ځي سړکونه ورته پوره يو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتګ نه نا هيلی شولو: نو څلورو جنکو کورونه مو په يوه لارې پراته ووه يو ټکسي موټر په کرايه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سړک نه زموږ کورته د پنځو پنځلس دقيقې لاره وه. موټر نه ځکه را ښکته شوم، چې زموږ د هم صنفي کور ديو څه ليرې و د دې لپاره خو يې ان له سترګو او ښکې راغلې، چې له کلي نه يې مېلمانه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و وربځو پوښلی و سخته تياره وه. يو يو څاڅکی باران هم په وارېدو و د سړک د غاړې هټې هم تړل شوې وې کړندۍ روانه وم کله به مې له وېرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سړک يو يو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنګ تروږمۍ ته روانه وم ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل د موټروالا یو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جینۍ د سړک په غاړه روانه او یا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړيتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظر وي نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې یو وړکی موټر مې له څنګه نه په ډېری تیزی سره تیر شو، خو وړاندې یې سخت بریک وواهه او بېرته شاته راغی له ویرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنګ ودرېده ځلور هلکان ترې په بېړه را ښکته شول او زما خواته یې را منډې کړې پښې مې سستې شوې په سترګو مې تیاره شوه او په ځمکه ولوېدم، څو چې په ځان خبرېدم د بوجی په څیر څه یې را په سر کړه او موټر ته یې پورته کړم په ډېری سختی مې ساه اخیسته موټر ګړندی روان شو هغوی په تلیفون کې څه ویل، خو زه داسې وم لکه خوب چې وینم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستوني کې وچه وه، لاسونه او پښې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور ګراج ور خلاص شو زما سترګې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترګې وغړیدې په سپین چت کې راته ګلان ښکاره شول په بېړه له ځایه پورته شوم مخ ته لاته رنګ راته یو تور زلمی چې په لاس کې یې د معدني اوبو بوتل نیولی و ولاړ و سر مې نه شو ټینګولی ګنګسه وم. زلمي سره چې سترګه په سترګه شوم مسکی شو مخامخ را ته کېناست څنګه یې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وارخطا شوم په ریږدېدلو لاسونو له مخ نه پیکی لری کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه ګرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول مخ ولید له غمبرو یې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمي له ودرېدو سره چې له پښو را کلک کړ بوټونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وګوره ورورجانه ما پرېږده عذر درته کوم وروجانه پښې دې ښکلوم ته زما مشر ورور یې.

ما زاري کولې او زلمي رډې رډې را کتل یو دم یې چیغه کړه. بس بس چې ماته تلیفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کوښښ کاو چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هیڅ نه کیده یو وار بیا د زلمي چیغه پورته شوه د سپي لورې غلې شه تلیفون یې بند کړ اوربوز یې را وړاندې کړ او په کرار یې وویل خواکې مې ده غلې شه پوشوې؟ له دې سره مې سلګی په ستوني کې خیره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بیا یې زنګ وواهه له خبرو یې داسې پوشوم چې د خور غاښ یې په درد شوی و له ده نه یې درمل وغوښتل د خور په ناروغی د زلمي په څیره د خواشینی نښو په ښکاره کېدو مې په سلګو سلګو ورته وویل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وینه وچه شوه که زما په څیر څوک ستا خور وتښتوي یو خور د خپل ورونه عزت غواړي آیا ته خپله خور بې عزته کوې ستا خور زما دعزت د ژغورلو لپاره تاته تلیفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره درد ېږي، نو زه هم تاته ورور وایم زلمي غلی ولاړ او هیڅ یې نه ویل وچلی یې په ګوتو ونیو نا څاپه یې د دل اغا چیغې پیل کړې د زلمي له نارو سره زما ژړا په سلګو بدله شوه وجود مې په خپل اختیار نه و ټوله رپېدم دل اغا په منډه خونې ته را ننوت زلمي په قهر ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله زلمي ته کتل چې دې وخت کې يې بيا پرې غږ وکړ دلېوني بچيه تاته وايم دل آغا په منډه له خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول را پورته کړل زه يې له لاسه ونيولم ژر مې ترې لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې او زه وروسته شوم دباندې کوځې کې کرولا موټر ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سيټ کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره وويل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل يې چې ځواب ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر يې راته وويل: تاته وايم کور دې چېرته دی؟ په بنده ژبه مې ورته ويل: ده ده ده غه غه خوانه يم غفور نديم ښوښونځي څه ځنګ ته. زلمی په خندا وويل ښه ته فربيا زموږ کاوندی يې له لرې شيبې چوپتيا وروسته موټر و درېده همدا ځای دی په بېړه مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې ترسترګو شو ورسره زړه مې ډک ډک کېده ماوې چې په چغو چغو وژاړم.

زلمی رډې رډې را وکتل سترګې سرې سرې وې د لومړي ځل لپاره مې ورته ځيره لږ څه سمه ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې نا ځاپه له لاسه ونيولم په کرار يې درته وويل. ته پوهېږې چې ستا د سرو ويښتو په اندازه مې مرګونه کړي او تا غوندې جينکو باندې مې ځوځو شپې تېرې کړي خو تر اوسه يې په هيچا زړه ندی درېدلی خو تا راته ورور وويل ستا په خير زه هم يوه ګلالی خور لرم تا خو ولېدل چې د غاښ درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې ؟؟؟ روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه ويل و بيا نو خپله خور هم نه پېژنم ځه په مخ دې ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له ياده مې ووتل چې مننه ترې وکړم...... (پاتې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه، درې، څلور او پنځه

راټولونه: همت الله نایل

۱) دوه کسان د دین او وطن دښمنان دي.
1 هغه عابد چې علم نه لري.
2 هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.
۲) دوه ډېر بد خویونه.
1 ډېره بخلي.
2 زیات بې زړه توب.
۳) دوه ورېږي هیڅکله نه مړېږي.
1 د علم وږی.
2 د دنیا وږی.
۴) دوه ناوړه اعمال دي.
1 د الله (ج) سره شریک نیول.
2 مسلمان ته زیان رسول.
۵) دوه غوره خویونه دي.
1 په الله (ج) باندې ایمان لرل.
2 مسلمان ته گټه رسول.
1 درې هلاکوونکي شیزونه.
۱) خواهش.
۳) بخل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ځان لوړوالی.

2 درې شیان نه لري.

① د وریځې سوری.

② ناوړه وینا.

③ چاپلوسي.

3 درې ځیزونه سړی کمزوری کوي.

① بې روزګاري.

② فسق.

③ اړتیا.

4 د انسان ښکلا په دریو ځیزونو کې وي.

① علم.

② مینه.

③ آزادي

5 دریو سزا انسان ته ورکول کېږي.

① د مور پلار خفه کول.

② په خلکو جبر کول.

③ د نیکي په بدل کې بدي کول.

6 درې کارونه مه کوئ.

① د بخیل نه قرض.

② د جاسوس دوستي.

③ د ښځې په خبره باور.

⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.

① ځواني.

② ښایست.

③ مور او پلار.

⑧ د دریو احترام کوئ.

① د اسلام قانون.

② د استاد.

③ د مور او پلار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

[۹] درې شيان خوښه وي:
① شفقت.
② خلوص.
③ ساده ګي.
[۱۰] درې له ځان چمتو ساته.
① غم.
② زوال.
③ مرګ
[۱۱] درې ويناوې په زړه پورې دي.
① وږي ته ډوډۍ ورکول.
② بربنډ ته جامې وراغوستل.
③ قرآنکريم لوستل.
[۱۲] درې له درېو بې برخې دي.
① بېړه کوونکی له کاميابۍ.
② غوسه کوونکی له سم اقدام څخه.
③ دروغجن له عزت څخه.
[۱] انسان ژوند څلور پورې وي.
① علم.
② حلم.
③ عفت.
④ عدالت.
[۲] څلور کم مه ګڼه.
① درد.
② ناداري.
③ اور.
④ دښمني.
[۳] د غور ژوند څلور ښې وي.
① ښه وينا.
② ښه کړنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

③ ښه نیت.
④ ښه مجلس.
[۴] د ایمان علامې څلور وي.
① تقوا.
② حیاء.
③ شکر.
④ صبر.
[۵] څلور شیان په انسان کې غوره دي.
① حلم.
② علم.
③ مهرباني.
④ ښه خویي.
[٦] څلور څیزونه سخت دي.
① عفوه د غوسې په وخت کې.
② سخاوت د ناداري په وخت کې.
③ ځان ساتل د خلوت په وخت کې.
④ حق خبره د ویرې په وخت کې.
[۷] څلور کسان د څلورو قدر کوي.
① بوډا د ځوان.
② ناروغ د روغ.
③ غم د بې غم.
④ ژوندی د مړي
[۸] د ایمان نښې څلور دي.
① صبر.
② یقین.
③ عدل.
④ جهاد.
[۹] په څلورو بارو مه کوه.
① په ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② په مال.
③ خوراک.
④ هغه چې عمل پرې نه کوي.
[۱] پنځه په پنځو کې دي.
① دليل په قرآن کې.
② درناوي په قناعت کې.
③ ويره د شپې په لمانځه کې.
④ بډايي په قناعت کې.
⑤ ذلت په ګناه.
[۲] په پنځه شيانو کې بېړه ښه ده.
① د ميلمه مخې ته د خوړو ايښودو کې.
② د مړي په تدفين او تجهيز کې.
③ د بالغې نجلۍ په نکاح کې.
④ د قرض په ورکولو کې.
⑤ له ګناه څخه په توبه ايستلو کې.
[۳] پنځه خويونه له سپي څخه ياد کړئ.
① که وږی وي هم د خپل ښتن ور نه پرېږدي.
② ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
③ څومره چې ووهې خپل در نه پرېږدي.
④ ځان له استوګنځی نه جوړوي.
⑤ د دولت او شتو هيڅ فکر ورسره نه وي.
[۴] د زړه درملنه په پنځو کې ده.
① د قرآنکريم په تلاوت کې.
② له حرام مال څخه پرهيز.
③ تهجد لمونځ کې.
④ په سپيدو داغ کې دعا غوښتل.
⑤ د علماؤ سره کېناستلو کې.
[۵] د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
① بې عقله دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

② درواغجن دوست.

③ بخیل دوست.

④ فاسق دوست.

⑤ ډارن دوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمزی)

د دولتي د فترونو څخه په یوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظیفي څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جیب کې مې وي د نورو مامورینو په څیر، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخیستلو په لټه کې سرګردانه ګرځي زه هم هره ورځ د دوی په څیر مصروف ووم.

سودا خرڅوونکی هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک یې نه اخلي په ټیټ پوړو دولتي مامورینو خرڅوي او هغوی ته یې ساتلي وي.

یو سودا خرڅونکی بل ته وویل: واه هلکه! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوې؟
بل ورته په ځواب کې وویل: ته هم عجیبه سړی یې! ښه وینې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورین یې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخیستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي یودم بازار ګرم کړي او چیغې جوړې کړي: واخله مامورجانه، واخله کچالو، یوسه کچالو واه واه دغه پیاز وګوره څومره ښایسته دي او د ځانه سره غلی ووایي، چې صرف بې وجدانه چینجو خوړلي دي او بیا په زوره چیغې کړي: بهترین پیاز، پالک، کچالو، ګندنه د مامور صاحبانو لپاره لیلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه لیلام دي.
خلاصه دا چې په چیغو یې راته سر په درد کړ ولاړم، چې یو کیلو کچالو کور ته یوسم، چې زه او زما بچیان یې ښه په مزه مزه وخورو.

ومې ویل: سلام کچالو جانه! کچالو هیڅ هم ونه ویل. د ځان سره مې وویل، دې مغروره کچالو ته ګوره، چې د دولتي مامورینو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهقهه سره وخندل او یې ویل: دې ماموړک ته ګوره په جیب کې یې د پیسو درک

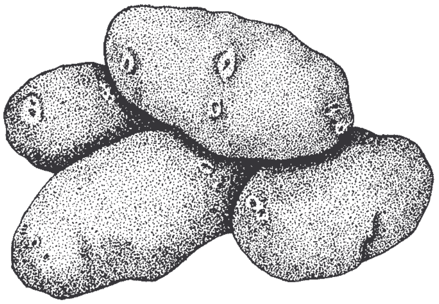

نشته او څومره اوچت پرواز کوي. ماته یې په غوسي سره کوښښ وکړه، چې د خپلې شړې، سره سمې پښې وغزوي ته ښه پوهېږې، چې زما نرخ ورځ تر بلې اوچتېږي او ته هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماموركَ يې ژر مې د سترگو څخه پناه شه.

د پيازو خواته ور نژدې شوم ومې ويل: سلام پياز ماما! د خولې نه يې يو لفظ هم ونه وته د ځان سره مې غلې غونډې وويل: دا هم د كچالو خان په څير مغرور شو.

پياز په جواب كې راته ويل: اوس زه په داسې ځای كې يم، چې ستا په شان مامورين په ما پسې نه شي رسيدلی. اوس زه د وزيرانو، زور لرونكو او مالدارانو سره يم او زما څخه پرته هيڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه! ستا د دې ليلامې كرتۍ، سوری يخن قاق او شليدلو بوټانو ځار شم. زما نور وخت مه ضايع كوه هغه وخت تېر شو، چې د فقيرانو خوراك به ووم. په ډېره نا اميدۍ سره د پياز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې ومې نه وهي.

د لوبيا تره خواته ور نژدې شوم. لوبيا تره سلام زړه مې ستا ډېر ليواله دی. لوبيا تره وخندل او ويې ويل: هی هی بېچاره مامور جانه! په دوه زره افغانۍ معاش باندې څه غواړې وكړې د كور كرايه او كه د تگ او راتگ د موټر كرايه، او كه د بچو د مريضۍ د دوا پسې او كه وچه ډوډۍ پرې اخلې. ځه لاړ شه او زما د اخيستلو هوا دې د سر نه كوزه كړه دا داسې ده لكه چې غواړې په دې معاش يو كروزين موټر غواړې واخلې او يا پرې د وزير اكبرخان په مينه كې يو كور واخلې. ډېر خجالته شوم رنگ مې تگ سور شو او له ځان سره مې وويل، چې والله دا هم ربښتيا وايي.

د نخودو پر خوا ولاړم ومې ويل: نخوا اكا سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترگې مې ستا لپاره انتظار كوي زړه مې در پسې سم ټوپونه وهي، چې كله به وي چې تا په غوښه كې واچوم او يوه ښه قورمه ورنه جوړه كړم او بيا يې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته ووايه، چې له ما سره كور ته ځې كه نه؟

ويې خندل او ويې وويل: وه مامور وراره! ستا د دې وچو شونډو نه ځار شم ماته خجالت راځي، چې له تا سره خبرې كوم اوس زما دوستي له هغه چا سره ده، چې په كروزين او بنز كې گرځي. څه وخت چې زه د دې سره كور ته ولاړ شم زما لپاره هيڅ ځای نه وي هلته زما ډېر دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو برات وي په ډېره سختۍ سره په يو كنج كې ځای ونيسم او پروت يمه مېله ښه گرمه وي. او څه وخت چې ستا په شان د مامور او يا غريب كور ته لاړ شم ډېر ويربږم، ځكه چې ټول اولادونه يې د وږو لېوانو په څير خولې وازې كړې، تردې چې د سترتيا د ليرې كولو لپاره مې هم نه پرېږدي او پرته د ويزې او يا پاسپورټ څخه مې هډيرې ته وليږي د خانانو او زور لرونكو په كور خو يو څه پاتې يم تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زما نوبت را رسېږي يو څه موده تېره شوي وي. د لوبيا اکا څخه هم نا اميده شوم.

او لاړم چې د ماهي غوښې، چرګانو، غوايي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بريالی نه شوم، چې خواته يې ور نژدې هم شم، ځکه چې د رنګارنګ موټرو قطارونه پرې لګېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وويل: واه بې چاره ماموره ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضايع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغمه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وويل: سلامونه تربورجانه! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وويل: و اعليکم مامور صيب په خير راغلې.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر اوچتو سوچونو باندې سرګردانه وګرځېدې، خو کومه مثبته نتيجه دې تر لاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

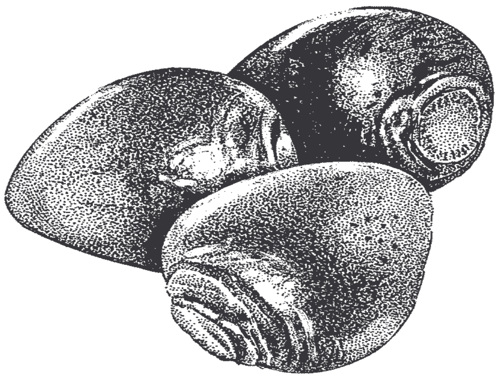

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو بايد دې باريکی ته ځير شې که زه چېرته د نورو په څير د مالدارو او سرمايه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورين به څه کوي او څه به خوري. آفرين او بيا هم آفرين په ما چې د کروزنيونو سورلۍ خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټيټ پوړو دولتي مامورينو په خدمت کې ووسم، چې مامورين او د هغوی بچيان مې په غير د ويزې او پاسپورټ څخه خپلو خيټو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو شيبې په خندا کې

لیکونکی: شاهد الله شاهد

① استاد يو شاګرد ته وويل، که تاته وويل شي، چې د ماشومانو لپاره څه ښه کار وکړي ته به څه وکړې؟

شاګرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.

② ډاکټر ديو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خېټه کې کله درد وي، ماشوم ورته وويل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.

③ يو مولوي زوی ته ويل، بچی سحر پاڅېدو کې ډېرې فايدې دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چيغې او ملخان زيات پيدا کېږي.

زوی: کوم ملخان او چنجي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.

④ په يو کور کې د ښځې او خاوند جنګ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. ښځې ورته وويل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند يې ورته د هغه ځايه په مينه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به يم.

⑤ پلار (خپل زوی ته) زويه زه تا د شرارتي خلکو دصحبت نه لرې ساتل غواړم.

زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.

⑥ يو سړي کونډه ښځه کړې وه، چې د دې نه مخکې يې درې خاوندان مړ شوي وو. يوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوړه و. دهغه ښځه يې سرته ناسته وه او ژړل يې که ته لاړې نو ما به چاته پرېږدې؟ هغه سړي ورته وويل: پنځم احمق ته.

⑦ ساده سړي يوه لاروي څخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وويل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وويل: ولې دا سرک مريض دی.

⑧ يوه ورځ ملا اودس کاوه او به خلاصې شوې او يوه پښه يې وچه پاتې شوه، چې لمونځ يې کاوه په يوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وويل: دا ولې؟ هغه وويل: دا يوه پښه مې بې اودسه ده.

⑨ ديوې ښځې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخيستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام عليکم و رحمت الله په ځای به يې دا ويل (السلام عليکم ای د وړو پلاره)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفېسر ډاکټر گل جانان ظریف (فرانکفورت ام ماین)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو اوسېدځای او د واکمنۍ پولې.

سر لیک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زیاتې څېړنې او بحث غواړي، چې په ارزي. مگر دلته په ځنو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/ پښتنو د اوسېدځي او د واکمنۍ پولو د تاریخ په اوږدو کې زیات تغیرونه او بدلونونه لیدلي دي. ځنې وختونه یې پولې په ختیز کښې سیند خوا او کله گنگا ته رسیدلې او په لویدیز کښې کله د پارس خلیج او کله هم د مدترانې او خچنې یا توري بحیرې غاړو او کله د لیبیا، اېتوپیا، حبشې څنډو، مېړو او د دنیوب غاړو ته. په شمال کښې کله کش یا کس غر، سیر دریا او د ارال او سپینې بحیرې پورې خواوې وې او جنوب لورې ته یې لوی خوړ وو، لکه د هېتېتېانو، کسپانو، ساکو، لودیانو، غوریانو، هخامنشیانو (هه ښه منشېانو) پارتیانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سیند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نیشاپور او شمال کې ادیتبا، یامور دریا (یا د امو رود) پورې رسیدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، دسیسو، ټگیو، دوبښنو ډېر تغییر ورکړئ او افغانانا/پښتانه یې په زیاتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوبی ښایسته، ښکلی، شتمن او د ښې آب و هوا لرونکی دی، چې د ځنو ختیز پوهانو د وینا له مخې د نړۍ ډېرې ښایسته هرمنې میرمنې او نجونې، د دنیا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره د رنگونو او معدنیاتو او ډېر ارزښتناک غلمي، قیمتي ډبرې، ښې حاصل خیزې مځکې، ورشوگانې او څړځایونه لري.

② اولس

افغانان/پښتانه چې اوس یې د نفوسو گرد شمېر د ۷۵ تر ۸۰ میلیونو پورې اټکل کېږي، یو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډېر لیکونو کښې د دوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی د ځای او هېواد یادونې شوې دي. د ساري او لکښنې په توګه په مېخې ډېر لیکنو، رېګوېدا/رېغ پیدا یا روغ وېدا یانې روغه پوهه او روغه وینا نومې اثر کې په اوستا یا پیه ستا یا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همد غه رنګه د ګل ګامیش د حماسې په سرودونو، په مېخمري لیک دود د باګستان په پاتېکړه (نقش) او د هېرودوت، دیو دور، کسېنوفون او نورو په لیکنو کې یې یادونې شوې دي، چې دوی په کې ځاېپال یا مینه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زیار کښ او مېړني وګړي ښودل شوې دي.

مو نستوارت الفنستن لیکي، چې افغانان په خپلو اکې مین، د دوستانو سره رښتیني پرتمن، پر خپلوانو او پلویانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځیرک او هوښیار وګړي دي" ارنولد فلیچر ور زیاتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي"۲

تور بورن (**Thorbun**) د پښتنو د وزیرو د ټبر په هکله زیاتوي او وایي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېوا پال، مېلمه پال، متواضع، رښتیني، د زور کاري، رشوت او خیانت پر ضد وګړي دي) ۳

۳ د دوی دیني، ټولنیزه، پوهنیزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاریخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مینه وال، زیرک او زیار کښ وګړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهیسې د واحدانیت پلویان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونځۍ (بلخ) د «علم او هنر ګنبده» "د ښارونو مور" او د لوړو دړفشو او بېرغونو لرونکی ښکلی ښار او د تمدن زانګو یاد شوې)۴

یاد مردال لیکي: د دینونو لوې برخې په بلخ کې منځ ته راغلي دي، چې وروسته یې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم یې یهودي او عیسوي نړۍ تر آغېز لاندې راغلې، بلخ د ېوالي ټکی (ډګر او مرکز) وو"۵

پښتونخۍ د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دودېز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسیس ځای او اولسواکۍ او دستور دې ځای د وګړو له خوا صورت موندلی: ښوتن (ښه تن) د دېموکراسې تعریف او ملاتړ کړی او مړدونۍ (مېړانۍ) یې کلک پلوی بلل شوی.

د نړۍ لومړې مصنوعي کره (ګلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو وربانډې کښل شوي وو او غټ او عمده مرکز په توګه په کې غزنې په ګوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۶)

داسې په اوسنی نړۍ کې ډېر مورج شمېر توري د ګڼک (ریاضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه ځای ځخه بیا ټولې نړۍ ته خپاره شوي دي.

باید یاده شي، چې ګڼ شمېر مهم توریز (حروفي) لیک دودونه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمری لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دوارړه فینیقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یادونه شوې. علاوه د دې خروټې، سغدی (یاسوری) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. ۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غټه ځانګړنه په ګوته کوي.

بر سیره پردې، یو لړ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لړ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوستکونو (کتابونو) او اثارو کې څېړل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویاړ څرګندویه دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو ګنبده"، "ښارونو مور" او "وړانګه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغرکوټ، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکزونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، وړتوب او ویاړ څرګندوبه وو.

۴) اوسنی حالت:

ولې د ځنو د ځان ځاني، هروړۍ او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په دسیسو او ټګبو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خوارړو په ځای و نورو اړیکو، ګوډاګیان او غمېزو ته غوړ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښنو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنګ جګړو یې اخته کړي، په مرګ ژوبلو مبتلا، هېواد یې ګنډواله، تاریخي لوړ او وړ ویاړونه یې بایلیي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښخ او راګېر شوي دي، چې د ځنو تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرګ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندې، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او ګوډاګیان د دوی د مریي توب په هڅه او لټه کې دي.(۱)

---

۱ – اخیستن چینې

۱- Marco Polo, Von Veneding nach China, Berlin ۱۹۷۲, S۷۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erzieung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۲ff

۲- Feletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۲۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه ایجابوي. ولې دلته وربانديې د زیاتو تفصیلاتو ډډه کېږي، خو د حل، خلاصون او عملي لارنا امېدي، سستي، دوبېښنه او سر ټیټتیا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډ منې، رشني، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپړتیا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت ځخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

کــــه مـــــرام مــــو ښـــــه پـــــتمن ویـــــارلی ژونـــــد وي
د نفــــاق غمبــــز تـــوب نـــه ځــــان ســــاتل کــــړې
پــــه جهــــل نــــا پوهې کــــې مـــــو خطــــر ویــــنم پښـــتونه
څــــو مــــو وس وي هنــــر پوهـــــه زده کــــول کــــړې

نو ټولو رشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښایي، چې را ویش شي، بیدار شي، را ټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت پـه خوا شي او خپل وجدان او ضمیر پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنی او ځان ته د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتلوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفیق

فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴ –ظریف، ګل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲ ، ۱۲ او ورپسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه.

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲ ، ۴۰ او نور مخونه.

۲- Srohmair, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O. S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، ګل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت او ماین ۲۰ ,۲۰۰۹ نور مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه

لیکونکی: معلم شفیق الله رحیم زی

انسان دیو فعال متحرک متجس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، څو د محیط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند یې احاطه کړی معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او یا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي یا غیر ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کړې تعریف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنیادي تغیر ته زده کړه وایي یا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتیجه کې کوم مثبت تحول او تغییر، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کړې څخه دی.

د زده کړې په هکله ځیني معلومات:

د زده کړې تقویتي تیوري اکثر دا سې ویل کېږي، چې زده کړه هغه وخت په ښه ډول سره صورت نیسي، چې تشویق او ترغیب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د زده کړې لپاره اساسي ګڼل شوی دی.

کلارک هال یو امریکایي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ د زده کړې په هکله دا سې نظر درلود، چې د هغه په عقیده د زده کړې له پاره اساسي اصل او عکس العمل تر منځ رابطه قایمول یا په بل عبارت زده کړه هغه وخت صورت نیسي، چې د انګیزې او جواب تر منځ یوه دوامداره رابطه بر قراره شي تر څو موضوع د تکرار او مشق په نتیجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقویت وجود لري:

الف: معنوي تقویت او مادي تقویت هغه تقویت دی، چې مستقیماً د جسم احتیاجاتو او ضروریاتو د رفعې سره تعلق نه نیسي، بلکې یو ډول معنوي انعام او تقویه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرین تحسین تقدیر آواز د مکاتبو معلمین د ماشومانو اولیا یا والدین غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ور زده کړي. معمولاً د تقویت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقویت: هغه مثبت تقویت دی، چې د هغه په مرسته دیو ژوندي موجود جمسي نیاز او احتیاجات رفع کیدا شي، مثلاً یو ماشوم ته دیو عمل په مقابل کې یو جاکیټ ورکول یا یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاگرد ته د رياضي مسئلې د حل په نتيجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول.

معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې بايد لاندې ټکو ته توجه وشي:

① د زر ورکړه د جواب سره سم بايد ورکړای شي تر څو شاګرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قايم کړای شي. سکينر (Skinner) امريکايي روان شناس د تقويت لپاره جدول ترتيب کړی، چې لاندې ټکي لري.

[۱] يو امکان يې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقويت ورکړی شي.

[۲] دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته بايد تقويت ورکړی شي.

[۳] دريم امکان يې دادی، چې د يو ټاکلي وخت څخه وروسته بايد تقويت ورکړی شي.

[۴] څلورم امکام يې دادی، چې کله نا کله بايد تقويت ورکړی شي.

د تجربو او څېړنو په نتيجه کې ثابت شوې، چې څلورم ډول تقويت (کله نا کله) په زده کړې زيات مؤثر تماميږي او دا تقويت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طريقې زده کړه ترلاسه کيږي ممکن دايمي وي.

د اندازې له مخې د انعام موازنه بايد په نظر کې ونيول شي يعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخيستو تبديل شي، که څه هم تقويت په زده کړه کې مهم رول لري، مګر په دې تيوري کې څه نواقص او نمګړتياوې شته، چې عبارت دي:

① د زده کړې د تقويت له لارې مخانيکي او موقتي وي.

② پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه بايد ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسايل د تقويت څخه په غير هم زده کيږي.

③ که چېرې تقويت موجود نه وي، نو څنګه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستور وکاروان

عکسر خان چالاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه ګلونه ځیني والوته
خوله کې یې ثنا وه له ځنګلونه ځیني والوته
هغې تور کاګلې بلبلکې شناخته پرېښوده
شناختو ځیني والوته قبرونو ځیني والوته
زړه یې د حیا د خونینو غشو نه چاودلی وه
لاره د ښکاریانو چپاوو نه ځیني والوته
کېناسته په تیرې باندې سور ګل ته یې وژړل
نیمه شپه د زور له امبارو نه ځیني والوته
ناسته وه د سیند په غاړه سیل یې د څپو کاوه
چیغو او فریاد کې کلکڅونو حسین والوته
ګرځې وچو دښتو کې عسکره سرګردانه اوس
لاړه د آدم له اولادونو حسین والوته

سایل

غزل

شپه مې شوګیر خوب په لیمو نه لرم
زړه کښې مې ته یې بله ارزو نه لرم
وایې هر وخت چې زه به درشم اشنا
د زړه باور دې په وعدو نه لرم
شپه په ژړا ورځ په انتظار تېرېږي
وایې رقیب په تا پیرزو نه لرم
که زه دې وسوم هم به ته سوځېږې
نور انتظار په دروازو نه لرم
مثال د شمعې او پتنګ وګوره
نوره پروا په اوازو نه لرم
حسن بهار دی خزان مخکې لري
مینه کښې طمع د مزو نه لرم
سایله پټ پټ په خندا ولې شوې
امکان د پټو کرشمو نه لرم

معلم ته (سید نور)

په شاګرد مه کوه غصه معلمه
چې درنه واخلي څه فایده معلمه
چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
ورکړه ځواب هغه شیبه معلمه
چې عله نه کړي توجه خپل درس ته
ورته بیا ورکړه یو چوکه معلمه
ښایه شاګرد ته یو څه ښایه ښایه
مه کړه شاګرد سره دوکه معلمه
د علم زده کړه په هر چا فرض ده
په کې بوخت اوسه ورځ او شپه معلمه
ګوره الله درنه پوښتنه کوي بیا
مه ګڼه درس ویل لطیفه معلمه
درته سید نور په خپل پیغام کې وایي
شو زما شعر درته تحفه معلمه

ګل رنګ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې تکېږي ګلان
هومره په زړه مې را ورېږي جانان
شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
خدای خبر څنګه به خپلېږي جانان
ستا تصویرونه چې را یاد شي کله
قسم چې زړه زما ورانېږي جانان
که یې هرڅو مره هېرومه نه هېرېږي
راته د سترګو سترګو کېږي جانان
ستا د هجران لمبو کې سوځي کوچوان
یوه لحظه مې نه هېرېږي جانان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستورو کاروان

دا هم معلم ته (سید نور)

کـوه شـاګرد بانـدې ډېـر پـام معلمـه
چـې یـې دی عقـل بیخـي خـام معلمـه
کـه درنـه چېرتـه یـو ځـو تـوري زده کـړي
انشـاء الله ښـه بـه یـې وي انجـام معلمـه
د امتحـان پارچـه یـې پـه غـور ګـوره
چـې پـاتې نـه شـي څـه کـلام معلمـه
چـې شـي ناسـوب ورتـه یـو غـړ ورکـوه
چېرتـه چـې نـه شـي درنـه ناکـام معلمـه
کـه ډېـرې ورځـې درس تـه رانـه شـي دی
پـلار تـه یـې ولیـږه پیغـام معلمـه
ځـایوی نـه شـم سـتا صفت پـه شعر کـې
ډېـر زیـات دی لـوی دا سـتا مقـام معلمـه
اخر سـید نـور پـه دا خپـل شعر کـې وایـي
درتـه سـلام سـلام سـلام معلمـه

پښتانه (سید نور)

وباسـي کـار نـه کـړي ګیلـه پښـتانه
خیـر دی کـه نـه دي پـه یـو خولـه پښـتانه
خبـره نـه کـوي خپـل زور لګـوي
نـه لـري دومـره حوصلـه پښـتانه
ښـه دی ژونـدی تـرې یـو وتـی هـم نشـي
چـې کـړي کـوم ځـای بانـدې حملـه ښـتانه
څـوک وایـي؟ چـې دوه کسـانو زور نـه لـري
لوټـوي ټولـه قافلـه پښـتانه
کـوي جنـګ چـا سـره چـې زړه وغـواړي
هغـه بیـا ورځ وي او کـه شـپه پښـتانه
سید نـوره دي بانـدې مـې زړه نـه خوښـېږي
کـوي سـل ځـل یـو فیصلـه پښـتانه

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ

کوم. سمیع الله خاکسار

پـروت یمـه هـر دم سـترګې راواړوه
راشـه ای صـنم سـترګې راواړوه
سـتا پـه غـم کـې وسومه ایـره شـومه
خـورم درتـه قسـم سـترګې راواړوه
سـتا در تـه ولاړ یمـه ژړیږمـه
مـه کـوه سـتم سـترګې راواړوه
تـه مـې د پرهیـز زړګـې دوا وکـړه
ډېـر دې ژړولـي دي سـمیع خاکسـار
سـتا دې وي قسـم سـترګې راواړوه

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله بـه دا سـتا پـه زړه کـې ځـای شـمه
وخاونـده جانانـه چـې ژونـدی شـمه
ټولـه شـپه سندرو کـې دې سـتایمه
کلـه بـه دا سـتا د تـن زړګـی شـمه
مینـه محبـت بـه سـره پـالو بیـا
کلـه چـې دا سـتا د لاس بنګـړی شـمه
پام کوه لـه سـر نـه مـې خطا نـه کـړې
کلـه چـې دا سـتا د سـر منګـی شـمه
ډېـر بـه سـمیع خاکسـاره وژاړي
کلـه چـې د بـل لاس کـې زړګـی شـمه

د وطن دردمنو بچیانو ته !(سید عبدالله نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو ګله

دغه زمان د ژړېدو دی ګله
بیا د عبرت د اخیستو دی ګله
وخت غنیمت دی، خو له لاسه وځي
ژر شه چې وخت په تېرېدو دی ګله
غلیم زموږ په سر نوشت کړې لوبې
وخت د خپل ځان د خبرېدو دی ګله
تر خو به پروت یې د غفلت په خوب کې
دغه فرصت د وېښېدو دی ګله
د معرفت په کور، یرغل راغلی
علمي بنیاد په نړېدو دی ګله
چې لیرې نه شي له کارونه د علم
مضبوط قدم د اېښودو دی ګله
هغو که وران کړ په جفا ستا وطن
تاته فرصت د جوړېدو دی ګله
تر خو به مات وګوږ و خلاصه خوله یې
دغه حالت د پاڅېدو دی ګله
په مغارو کې د وحشت یو ایسار
مصلحت موږ ته د وتو دی ګله
که د همت څخه وانخلې ته کار
خدایږو ستا نوم په ورکېدو دی ګله
نادر ژړېږي ستا په غم کې مدام
ستا خوار حالت د ځوریدو دی ګله

ځو به په چکر چې د سپرلي غوندې موسم وي یار
داسې نه چې موږ ته قدم په قدم بم وي یار
نه مې شي باور چې خوشحالي به مې لیدلې وي
هر ځای چې ځمه نو هماغلته کې غم وي یار
دومره وخت مې نه کېږي چې تا باندې مین شوم
یو کال به یا کېږي او یا دینه به هم کم وي یار

سمیع الله خاکسار

ستړی ستړی شومه یاره که راځې
درته څارم سره لاره که راځې
د وخت ټولې رنګینې راته سور اور شوې
رسېدلی یم تر داره که راځې
ستا د عشق په لمبو وسومه ایره شوم
ای د سوي زړه پرهاره که راځې
د ژوندون اخر دیدن مې راشه وکړه
نور روان یم له دې ښاره که راځې
څه وکړم سمیع خاکساره څه وکړم
وسو بې انګاره که راځې

توبه وباسم

غزل

کډه له کلي په دې شپه وباسم
ستا له یارۍ ځینې توبه وباسم
خدای خبر بیا به سره یو شو که نه
نور دې د زړه له کور پخه وباسم
د وخت حالات راته سور شو په خدای
د سوي زړه درته ګیله وباسم
د مینې ټول محل ویجاړ شو اشنا
ځکه له دې ځایه پښه وباسم
سمیع خاکساره بس نور څه پاتې دي
له خپل زړګي ځینې ټپه وباسم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلیل الله یوسفزی
د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشق په دنیا کې عاشقي ده زما خوښه
جانانه ستا لیدو ته بې صبري ته زما خوښه
چې ستا دیدن په کې وي نور څه نه غواړم له خدایه
ولو که غلامي وي غلامي ده زما خوښه
تر څو پورې به موږ مینه کړو په پټه
د داسې پټې مینې رسوایي ده زما خوښه
زه خلیل شاعر نه یم بس شوقي یم د شعرونو
چې را یاده شي په شعر کې شاعري ده زما خوښه

صفي الله وفادار

غزل

عشقه لېوني دې کړم نور څه غواړې
ودې سوم لوګی دې کړم نور څه غواړې
تا هم د غریب په شان کاني وکړې
خپلو کې پردی دې کړم نور څه غواړې
وګوره دې زېړ زېبخلی رنګ ته مې
هسې وچ لرګی دې کړم نور څه غواړې
تا په دې غمجن زړه د غلبیل په شان
سم سوری سوری دې کړم نور څه غواړې
زه که د جانان د وربل ګل وومه
لاړمه اغزی دې کړم نور څه غواړې
پاتې وفادار نه دی کور کلی کړه
بس دی لاروی دې کړم نور څه غواړې

کله نا کله (سالارزی)

کله نا کله مې سلام اخله
دلبره ته زما پیغام اخله
د غمازانو په خوله مه لمبېږه
د سوې زړه نه مې الهام اخله
ملنګ د دره بېنوا مه شړه
خېرې ګېروان ته هم یو کام اخله
د بېرو سرو په حال رحم پکار
بې اسرې زړه ته لږ ارام اخله
په شیطانۍ مې د رقیب مه رټه
کله زما غریب کلام اخله
بې له تا ژوند زما امکان نه لري
نګاره ژوند ته مې لږ پام اخله
سوو نارو ته مې لږ غوږ ونیسه
دې سالارزي له هم جام اخله

څه بلا وخته (سالارزی)

زما قسمت کې څه بلا وخته
چې محبت کې مې معما وخته
نه پوهېدمه چې به ګل اغزی شي
ارزو د مینې مې خطا وخته
ما خو ګڼله سپینه ورځ روښانه
نه ووم خبر چې ورځ لیلی وخته
زما خو شپې ورځې دیار په طمعه
شپه تر سهار مې په سودا وخته
رانغلو لاس ته خوږ دلبر د مینې
ځکه په کوکو مې ژړا وخته
په انتظار کې تل دیار لارې ته
ډېرو کتو سره مې ساه وخته
سالارزیه مینه دې یو خیال وخاته
ښه چې له یار مې تمنا وخته

د ستورو کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خال مینې د ژوند واقعي قصه

لیکونکی: رحیم شاه حیات

ډېر بوټو د سپرلي په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پانې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلی چې په ژوند کې یې سپرلی ونه لیده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وګرځېدل داسې چې خال مینه په کوچنیوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور یې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مینې د ځوانۍ سپرلی را ورسېده او د مین اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تیاری شروع شو. لنډه دا چې ودونه وشول څرنګه چې خال مینه د رنګ څخه دومره ښکلې نه وه او قد یې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مینې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مین اکا وراره د بلې ښځې د کولو لپاره اراده وکړه. تقریباً یو کال وروسته د مین اکا وراره بله ښځه وکړه او لږ وخت وروسته یې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مینې ژوند نور هم ورپسې تریخ شو. خال مینې په کور کې دیوې داسې نوکرې په حیث ژوند تېروه، چې سهار به یې ډوډۍ وخوړه نو ترماښامه به یې بیا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به یې پرې کول، چې د کور نارینوو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولی.

د هغې د زېږ زبېښلي مخ څخه به له ورایه څرګندیده، چې د ژوند له ناکردیو سره سخته لاس او په ګرېوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او یا نورو ګاونډیانو ته ووایې، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار یا مور او یا ګاونډیانو ته ویلی وای، نو پر هغې دیو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبر ناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به یې دا سختې پټولې خو د هغې له زېږ زبېښلي مخ د جړو وېښتانو د شلیدلي ټکري او له زړو چپلکو په ډاګه څرګندېده، چې ژوند یې دیوې غلامې له حیثیته هم ټیټ دی او په پټه خوله یې د ژوند د ناخوالو سره ګرېوان تر ګرېوان نیولی و.

کله چې ماښام به کور ته راغله، نو خسر او خواښې به ورته ویل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرګي یا ګیا تر کوره را ورسول. ماښام به د روژه ماتي په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سیمه یزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به وویل شول، چې له موږ جدا کېنه. هغه دیوې فقیرې غونډې د خپل کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتي د اذان په هیله به وه.

کله چې به اذان وشو ، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به یې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختیو کې یوه ورځ خال مینه او خسر یې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د ځارویو لپاره ګیا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچیان له ګرم سیرو سیمو نه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مینه او خسر دواړه د غره په لور روان شول او تقریباً د دوه نیم ساعتو پیدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مینې به هره ورځ له هغه ځایه د لرګو یا ګیا پنډ پر سر راوړه. په غره کې یې خسر او خال مینه سره بېل شول او هریو د خپل پنډ په پوره کولو لګیا شول. خسر یې خپل پنډ پوره کړ، بې له دې چې د خال مینې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقریباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد ، خو تر مازدیګره د خال مینې هیڅ معلومات ونشو ، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقریباً څلور بجې شاوخوا به وو ، چې د خال مینې د یوه نژدې ګاوندي په موبایل کې چې خیر نومیده زنګ راغی، چې یو کوچي شپونکي ورته وهلی وو او ورته وویل، چې دلته دیو لوی ګړنګ لاندې دیوې ښځې جسد او ورسره یو د ګیا پنډ پروت دی. خیر ګل سمدلاسه د خال مینې خسر خبر کړ، چې خال مینه خو غره ته نده تللې؟ د خال مینې خسر ورته وویل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تر اوسه یې معلومات نه کېږي.

خیر ګل سمدلاسه د خال مینې خسرته وویل، چې دغسې یو کوچي شپونکی راته زنګ ووهه، چې دلته په یو لوی ګړنګ کې دیوې ښځې مړ جسد او یو د ګیا پنډ پروت دی. همغه وو چې د چم ګاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مینې مړ جسد دیو لوی ګړنګ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سخته یې هم وځلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړیدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به یې د واده څخه اته یا نهه کاله وروسته وه، خو په دنیا کې دخپل لاس یوه ښه یې هم پرېښې وده او لکه دیوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند یې له ډېره قهره له ستې وباسي له دنیا څخه ولاړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

ليکونکی: سيد شفيق الله رحيم زی

د ستوري د مجلې ګرانو مينه والو دا ځل مو د يوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د ژوند او شاعرۍ په باره کې مرکه کړې هيله ده، چې ستاسې د خوښې وړ وګرځي.

پوښتنه: اتل صيب که تر هر څه لمړی د ستوري مينوالو ته ځان ور وپېژني خوښ به شوو؟

ځواب: سلامونه، ګلونه مينه او احترامات د ستوري ګرانو لوستونکوو ته. زما نوم سباوون اتل د ډګروال لعل محمد زوی د کونړ د ولايت د خاص کونړ د ولسوالی او د تنر د کلي اوسېدونکی يم.

پوښتنه: که د خپلو زده کړو په باره کې لږ غونډې معلومات راکړې خوښ به شوو؟

ځواب: مننه ! زه اوس مهال د خاص کونړ د عالي ليسې د دولسم ټولګي زده کوونکی يم.

پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟

ځواب: زما عمر تقريباً ۱۸ کاله دی.

پوښتنه: څه علت و، چې شعر ليکلو ته مو مخه کړه؟

ځواب: له کوچنيوالي مې د شعر او شاعرۍ سره مينه درلودله، خو د وطن مينه وه، چې زه يې شعر ليکلو ته مجبوره کړم.

پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر ليکې؟

ځواب: تقريباً دوه کاله کېږي، چې شعر ليکم.

پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه ليکلي دي؟

ځواب: تر اوسه مې ۲۵ شعرونه ليکلي دي.

پوښتنه: اتل صيب د شعرونو مقدار مو ډېر کم نه دی؟

ځواب: دا چې زه متعلم يم د وخت له نشته والي سره مخامخ يم. زما په نظر دا هم د دې مصروفيت سره ډېر دي.

پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره ياستی؟ او د چا شعرونه خوښوئ؟

ځواب: د خپل محترم ورور احمد جاويد له شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا، اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې.

پوښتنه: په شعر ليکلو کې درسره چا مرسته کړې؟

ځواب: خپل ورور جاويد له ما سره ډېره زياته مرسته کړې ده او کوي يې.

پوښتنه: د خپلو دوستانو سره اورين غونډې کوي کنه؟

ځواب: هو ! ادبي دوستانو سره غونډې کوو.

پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي؟

ځواب: افتخار عطا، سميع الله خاکسار، عبدالمنير غيرت، ثناء الله شاهد، عبدالتواب وسيم غورځنګ، واسيع الرحمن عزيزي، فريد الله حيات، خالد محبت سره کله کله ادبي بنډارونه جوړوو.

پوښتنه: اتل صيب ستاسې دوستان وايي، چې د تل لپاره خوشحاله ياست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مينه ده، چې زه يې خوشحاله ساتلی يم او دا د هغوی نيک نظر دی.

پوښتنه: اتل صيب مينه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو! ما ډېره زياته مينه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او د خپل خوږ وطن سره ډېر زياته مينه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر اوسه مې د واده په اړه څه فکر نه دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پر مخ بوځم.

پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه پېغام لرئ؟

ځواب: زما پېغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د جنګ جګړې څخه لاس واخلي او د وروری په فضا کې خپل ژوند تير کړي او ځوانانو ته مې دا پېغام دی، چې خپلې زده کړې تر عالي درجې پورې ورسوي.

والسلام

سباوون اتل

اوښکې دې د سترګو نه روانې شوې
لارې مې د زړه درپسې ورانې شوې
خوب کې مې جانانه داسې وليدې
مخ دې رانه واړاوه روانه شوې
زه دې په ديدن باندې موړ نه کړمه
مړه شې جنۍ مړه شې پښېمانه شوې
تا د محبت وعدې پوره نه کړې
ولې دومره زر رانه ستومانه شوې
ته زما يوه خبره نه منې
زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې
نه کوې اتله مينه نه کوې
ولې شوې خفه څومره نادرنه شوې

زړه کې ديره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې
خيال کې مې ساته ګوره د ذهنه مې ونه باسې
کله چې دعا کوې او خدای ته په سجده يې ته
ای زما خوږې مورې دعا نه مې ونه باسې
زه خو په زړګي کې بس يو ستا مينه ساتلی يم
عشقه ګناه کار نشم د دين نه مې ونا باسې
کله چې خيرات د ښکلي حسن او ديدن کوې
زه ګوره ملنګ يم قطار نه مې ونه باسې
مينه کې منصور يمه په دار باندې ختلی يم
ځم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې
ستا د در ملنګ يم خيرات درنه نور نه غواړم
بس يو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې
زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن
ورک دې شم د کلي خو خندا نه مې ونه باسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان د پرښتې په جامه پر لیپسې ناول - دویمه برخه

لیکونکی: ص ف حیات

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اورګاډې ښې خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اورګاډې کینې خواته ناست وم ما بیا پوښتنې پیل کړې آیا کوم وخت چې دغه سړي د لوخو په ځنګل کې پناه شو ته د هغه څیرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس یې په تن وه. ځوان په تسلي ځواب راکړ، افسر صاحب تیاره وه او په غالب ګومان هغه خو په څیره هم پته کړې وه، خو بیا هم له منډې یې د ځرګند بدله چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې څو نورو مسافرو هم تائید کړې، خو ځینې مسافرو ویلې چې هغه دوه کسان په منډه لېدلې، خو نور دیو کس په حقله یقین کاوه. پېښه هم رښتیا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښه څان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اورګادې چلونکی او د مسافرو له ځرګندونو څخه ما د اورګادې ساتونکي ګارډ په لور ور وکتل، چې زیات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنګ یې غوښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښتنه مې ترې وکړه ساتونکي ته د پېښې په هکله څه وایې.

په ډېره تروه تنده یې ځواب را کړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله ژر حل کړه. یو خو شپه ده د بلې خوا ځینې مسافرو کلیو و بانډو دي. ماهم ورته په تروه تنده وویل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر Logbod۲ کې لیکل شوي ژر یې له جیبه کتابچه را وویستله د حاضرو مسافرو او نورو اشخاصو تر وینا وروسته ما د ساتونکي په ورځني کتاب کې لاسلیک وکړ.

اورګاډي ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې یو څو پولیسو څارنه کوله. د لاسي څراغ په وسیله مې رڼا واچوله په رښتیا هم پېښه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځایه غوځ شوی و. تنه یې د پاټلی په منځ کې پرته وه. نړدې شاوا خو تختې او ځایونه په وینو سره وه. ډېر ویرونکی

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خيالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په خوب پسې اريان ګرځېدم. آيا دا وژنه خودکشي يا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو ورېځو هم دا خوب راکاوه، چې باران هم را تلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پياوړې وساتله د اور ګاډي له پاټلی څخه يو څو قدمه وړاندې مرکزي لويه لاره (شاهراه) چې د ښار او کليو خلکو تګ را تګ وربانديې کېده ما هم په تياره کې نظر وچاوه له ليرې ځای څخه يو څو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منځ کې يو پوليس راته وويل، افسر صاحب هغلته مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ورنږدې کېدلو له دې ځايه په د کليو خلکو په بسونو کې تګ را تګ کاوه.

ځينو خلکو به په اسونو يا خرو سورلی کوله په همدې ځای ې دوه درې دوکانونه او يو وړکی د چايو هوټل هم ترسترګو کېده.

ما دوه پوليس هغه دکان ته ولېږل او ديو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پوليسو په ملګرتيا کالبوت روغتون ته ولېږدا وه، چې طبي کتنې (Post-Mortem) يې وشي. په دې وخت کې (ISI) استخباراتي پوليس د اسمان لورې ته وکتل او ويې ويل که باران پيل شي نو د وژلې شوې د وينو داغونه به باران وران کړي. ما ورته وويل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړې، ځکه باران به د ده اېښو پلونه وران کړي. استخباراتي پوليس وويل، زما په ګومان وژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تګ په دوران کې مې لاسي څراغ په وسيله رڼا واچوله، چې ماته يو ه ښځينه سنډل بوټ په نظر راغی، چې يو څو قدمه وروسته يو بل بوټ هم په نظر راغی.

څرګندو چې دا د همغې پېغلې بوټان وه. دا د پېښې له ځايه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پوليس ته مې ورکړل په سنډلو د وينو کومې نښې نه وې. دا سې معلومېده چې پېغلې مخکې د ځان وژنې بوټانو ويستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پوليس په ويرېدونکي او تيز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تيز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ور سېدم نو له يو حيرانوونکې پېښې سره مخ شوم. ګورو چې يو ماشوم په يو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنيا او ما فيها څخه ناخبره پروت لږ ور ټيټ شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې ښځې بچې وه په زړه کې مې نوي خيالونه پيدا شول. افسوس په دا سې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې يو پوليس وويل: ښايي چې دا ماشوم د دې ښځې نا جايزه ارموني اولاد وي له دې امله يې ځان وژنه او يا د مخالف شخص اخوا ورسره دا سې عمل شوی وي. دا ځای د لوښو په ځنګلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پوليس وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که دا چنئ د ځان وژنې په نیت راوتې وای ښايي چې اولاد يې په کور کې پرېښې وی د خپل ماشوم دوه مره سوچ خو به ورسره وای دا خو د ماشوم سره جفا ده. يو پوليس وويل ښاغليو ارمونی اولاد څوک په کور کې نه پرېږدي زما په يقين کوم سړی چې مسافر و په منډه ليدلی وه د دې جينی ملګري به وه. ما د پوليس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوړې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شيدې راوړه او بيا لاړ شه د کلي يو پوه او عاقل سړي ته يې وسپاره. ماشوم مو را اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرګندېده عمر يې تقريباً د پنځو يا شپږو مياشتو وه. پوليس د کلي پر لور روان شو ما سره يو استخباراتي او يو عادي پوليس پاتې شول. ما استخباراتي پوليس ته وويل: آيا کيدای شي،

چې دوا ړه په بس کې راغلي وي او دلته ښکته شوي، چې دوکاندارانو به دوی ليدلي وي. تر لږ سوچ يې وويل، که بس کې راغلي وي نو د جينی ملګري به بېرته بس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو يو سړی په منډه ليدلی و، چې د لوخو په ځنګل کې خير همدې کې د خبر يو اړخه موجود و. مو‌ږ د لوخو په ځنګل کې په يو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځه کسان موجود وو، چې درې دوکانداران وو او دوه عام وکړي. دا پنځه واړه د چايو په دوکان کې ناست وو. ګومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله يې خبرې کولې زمونږ نا څاپي ورتګ ورته د حيرانتيا پيدا کړه، چې مونږ يې وليدو سمدلاسي چوپ شول...... نور بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ دیو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلې شعاع لاندې راوستی، نو ځکه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوړونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یادېږي، چې د دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنايي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یادېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین ګڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په بېلا بېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سردونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یولوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سردونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واخانو غاړو د اریایانو د قبیلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرينو پېښې او د کونړ د سيند په غاړو او شاګانو د هغوی د ځينو کورنيو مېشته کېدل د کونړ سيند نامتوالی په ګوته کوي. د کونړ سيند په تاريخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهميت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سيند د ننګرهار د کامې ولسوالی سره د کابل سيند سره يوځای کېږي او د کابل د سيند په نوم شهرت لري، علت يې دا نه دی چې ګوندې د کونړ سيند کوچنی دی، بلکې يوازينی علت يې دا دی، چې د کونړ سيند برعکس د کابل سيند اهميت لري، چې د کابل کوچنی سيند ته يې دومره اهميت ورکړی، چې د کونړ سيند هم د کابل سيند په نوم يادېږي.

د کونړ سيند په تاريخي اثارو کې په لاندې نومونو ياد شوی (راسا) سيد ، اسرور، هېوان، مهران، بيدام، کاشغر، يارقند ، يادکند ، چترال سيند ، لوی سيند ، حواپس، چوتل په نومو ياد شوی

د کونړ د سيند سرچينه:

د کونړ سيند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي څخه د ختيځ هندوکش له بېخه د بروغيل د کوتله، چې د واخان او ياد کند- ايارقند وادې سره نښلوي سر چينه اخلي د دې سيند اوبه لومړی سر کې د څو رودونو د اوبو ديوځای کېدلو وروسته چې د مخه يې نومونه واخيستل شول له اوچتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو څخه را ښکته کېږي او په تدريجي ډول سره زياتوالی مومي او د اوبو زياتوالی او په فوق العاده چټکتيا او غښتلي ځواک په څير خپل جريان ته ادامه ورکوي يا په بل عبارت د کونړ سيند د پامير له لوړو

سطحو څخه، چې د (پشت خو) د بيلتون نياغ يو ځوکه ده، چې (دامور اکسوس) سيند سر چينه هم پکې ده د هماغه څوکې د بلې ډډې څخه را وتلی دی.

د کونړ سيند چې د کونړ ولايت وادي په منځ کې مست او ياغي روان دی د شمال څخه تر جنوب پورې جريان لري، چې د کوچني پامير څخه شروع کېږي. دغه سيند لکه چې دمخه مو وويل يو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندوکش) څخه سر چينه اخلي، چې د همانان له حد او سيمې له مينځه او بلهاري څخه تيرېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سيند د هندوکش له بروغيل له کوتله يعنې د پامير هندوکش څخه، چې دا همغه يشت خاد (ايشت خو) غر دی. د سيليون د غر د څوکې له ختيځ اړخ څخه سر چينه اخلي او بيا وروسته خپل مسير ته ادامه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچنیو رودونو څخه عبارت دي:

د کونړ سیند مخکې لرې، چې د چترال یعنې پامیر د ختیځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي دیو شمېر رودونو څخه یې ترکیب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې دیارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سیند نور معاونین عبارت دي له: لنډې سید، ښکوري رود، د نو آباد خوړ، هډوال خوړ، د باډیل درې خوړ، د دیوې گل درې خوړ، د ځوکۍ خوړ، پېچ سیند، وایگل سیند پادون سیند او داسې نور ډېر کوچني او لوی رودونه د کونړ د سیند معاونین دي.

د کونړ د سیند رنګونه

(بصیر بیدار ستوری)

بیا د کونړ سیند په مستیدو راغی ګډا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز و ادا کوي

وایي چې لعلونه دې پراته زموږ سیندونو کې
شنه شنه ځنګلونه خزانې لري په غرونو کې

ورک دې هغه څوک شي چې دا ستا د سر سودا کوي
هره یوه دره دې ده کونړه! د ویاړونو کور

دا زموږ جنت زموږ د خوب د تعبیرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای ګرانه کونړه! ستا د هرې یو درې نه زار
دا محلي مانۍ ستا د ګردونو او کوڅې نه زار

ستا د اوږي شپه کې سپوږمۍ څه ښکلې رڼا کوي
ای ګرانه کونړه ته تاریخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته ټاټوبی د شملو یې
ستا د کونړ سیند صفت بیدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننګیالو آباد دی
بس په ښکلا د لیونو آباد دی

د ازمایښت دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړګی خو په وعدو آباد دی

جانانه ستا دیاد له غمه زار شم
ژوند مې د څریکو په څپو آباد دی

د انتظار لمحې شمېرمه ناست یم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمده زار شم له شملو نه د د دوی
خدایږو مشرق په پښتنو آباد دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ سید جمال الدین افغان پوهنتون د استاد محمد ریحم خاکسار سره مرکه

مرکه لیکونکی: سمیع الله خاکسار

پوښتنه: محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکوو ته ځان ور وپېژنې خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحیم خاکسار د مرحوم سید رحیم ځوی د کونړونو د ولایت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي اوسېدونکی یم فعلاً د سید جمال الدین افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی یم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟

ځواب: د شخصي ژوند په اړه به دووایم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن یم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړې دي. یو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زیاتره خصوصي زده کړه مې په دیني علوموکې د هېواد څخه د باندې په گاونډي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ میلادي کال د گنج د مدرسې څخه فارغ شوی یم، چې د قرآنکریم د حفظ تر څنگ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي لیسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولگي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموینه کې د ننگرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړۍ درجه فارغ التحصیل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ایران اسلامي جمهوریت ته د ماسټرۍ بورسونو ته معرفي شوی یم، نو هیله ده چې دا امید مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ما د خپل ژوند په بهیر کې ډېرې دولتي او غیر دولتي دندې اجرا کړې دي، چې له دې جملې یې ځینې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په لیسه کې د ښوونکي په توگه دنده تر سره کړې ده، بیا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننگرهار ملي راډیو تلویزون کې د دیني خپرونو په ډیپارټمنټ کې په دنده وگمارل شوم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وروسته له يو کال څخه د درس بوختيا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خيريه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توګه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمين کې د استاذ په توګه مقرر شوم، چې ډېر زر د نوموړي دارالمعلمين د تدريسي مرستيال په توګه وګمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د ښاغلي حامد کرزي په ځانګړي لورينه د سيد جمال الدين افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامذد پوهيالي په توګه په دنده وګمارل شوم، چې اوس مهال د تاريخ او جغرافيې څانګې امر په توګه تدريسي او اداري چارې تر سره کوم.

پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سيد جمال الدين افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوې؟

ځواب: نږدې يو نيم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم.

پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسيس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدريسي چارې پر مخ بيايم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځيو د ودانيو چارې ډېرې په چټکه توګې سره روانې دي، چې يوه د ښوونې او روزنې د پوهنځۍ ودانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي ودانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په ګټه اخيستو ته چمتو شي.

پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟

ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زيات دی.

پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدريس بوخت دي؟

ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدريس بوخت دي.

پوښتنه: اوس مهال د سيد جمال الدين پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟

ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځۍ د زراعت پوهنځۍ او د شرعياتو پوهنځۍ لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پيغام لرې؟

ځواب: پيغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانګړې ډول محصلينو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سيالو سره سيال شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسې څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفيتونو مو له موږ سره مرکه وکړه او خپل قيمتي وخت مو خپلو ګرانو لوستونکوو ته وقف کړ.

ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خيالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاص کنړ د ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنیف (خیرخواه) سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله (خاکسار)

①پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د هرڅه دمخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته ځان ور وپېژنې؟

ځواب: زه محمد حنیف (خیرخواه) د مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولایت د څوکۍ د ولسوالۍ اوسېدونکی یم، چې په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې زیږېدلی یم او فعلاً د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

②پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که دخپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات راکړئ خوښ به شو؟

ځواب: ابتدایي زده کړې مې د ملا مزید بابا په متوسطه کې تر سره کړې، کله چې روسانو زموږ په ګران هېواد افغانستان باندې یرغل وکړ او په کونړ ولایت کې خپلمنځي جنګونه د کوندونو تر مینځ شروع شو، نو موږ هم مهاجر شوو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت اختیار کړ او د اتحاد د عالي لیسې څخه فارغ شوم، چې په لړو کلونو کې مې تعلیم تر ۱۴ پورې د اسلامیاتو په څانګه کې بشپړ کړ او عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.

③پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به شوو؟

ځواب: دا چې په ۱۳۶۹ هـ ش کال کې مې واده کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور هلکان او پنځه لورګانې دي.

④پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه مو کومې دندې اجرا کړې دي؟

ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (Best) موسسې سره د ځلورو مکاتبو د مسئول په صفت د ۳۲ میاشتو لپاره دنده اجرا کړې ده، چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو مهاجرینو مشرې مې هم په غاړه لرله. د دې ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اینجوګانو سره مې دندې اجرا کړې دي او د مهاجرینو او موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئولیت هم په غاړه درلود، لکه د یونیسیار (اینټرساس) او د پاکستان حکومت تحصیل داری کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۰۰۴) م کال کې خپل ګران هېواد ته راستون شوم د ګټو په قلعه کې مې سکونت اختيار کړ، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال د ولايتي شورا مالي او عمومي مدير په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنګه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کميسون سره د عامه پوهاوي ولايتي ټرينر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وګمارل شوم، چې ترې دې مهاله نومورې دنده ته ادامه ورکوم.

(۵) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څومره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوئ؟

ځواب: نږدې يو نيم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د لسوال په صفت دنده اجرا کوم.

(۶) پوښتنه: د خاص کونړ د ولسواى د تعمير په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څلور تعميرونه لري، چې دوه د ولسوالۍ او دوه د قومندانۍ تعميرونه دي، چې د ولسوالۍ تعمير په دوو منزلونو او د قومندانۍ تعمير په يو منزل کې په پاخه او اساسي ډول جوړ شوى دى.

(۷) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالۍ د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالۍ ۴ کسان په څارنوالۍ کې کار کوي، سربېره پر دې ۱۸ کسان په امنيت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانۍ کې او ۴۰۰ محلي پوليس ورسره د سرحدي پوليسو ۴ ټولۍ د ملي اردو د دوهم کنډک او د ائتلافي ځواکونو يو ټولۍ لرو.

(۸) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالۍ امنيت څنګه دى؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالۍ يوه سرحدي ولسوالۍ ده او د سرحد ټولې لارې خلاصې دي. سيمې خاردار (کمربند) نه لري، خو بيا هم د لوى الله فضل دى، چې امنيت په کامله توګه تامين دى او حالت نورمال دي. د شامکار نه تر منګوالۍ پورې بشپړ امنيت دى.

(۹) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بيا روغونې په اړه راته ووايئ، چې په خاص کونړ کې د بيا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالۍ کې د جناب محترم شا محمود (مياخيل) په هلوځلو د منګوال د ليسې څخه د بيا رغونې کار شروع شوى دى، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترګو ليدلاي انکشاف را مېنځ ته شوى دى، چې بېلګې يې د ولسوالۍ تعمير، مکاتب، سرکونه، وياله، سربندونه، پلونه او داسې نور په ګوته کولاى شو.

(۱۰) پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بيا رغونې پروژې په لاس کې لرى او که نه؟

ځواب: د کونړونو د ولايت د قدرمن والي جناب سيد فضل الله واحدي په خاصه توجو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالی کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپين جومات تر ځنگ د مال منډي يا ميله بازار، د کاويړ سړک، د شامکار مکتب د احاطې د بوال، په سر کې يې د اوبو حوضونه او د ويالو بندونه، د ولی د سړک پروژه، په بر سرای کې نری سړک، د چندراو عيدگاه، ددې سره سره د ملي پيوستون کارونه په مختلفو کليو کې روان دي.

⑪ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالی مشران درسره په امنيت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالی ځو مختلفې پرمختيايي شوراگانې لري، لکه ټولنيزه پرمختيايي شورا، د DDi شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د CDD يا کليوالي شورا، چې دا شوراگانې د امنيت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالی امنيت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسيس شوي ده که څه هم يو متل دی. (غټې تيږې په وړو تيږو په دېوال کې ټيگيدالی شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

⑫ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پيغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې بايد خپل راتلونکې په نظر کې ونيسي، خپل مذهب او دين ته وفاداره و اوسېږي. خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترگه وگوري. د تعليم کچه لوړه کړي او سيالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زيار وباسي چې نړۍ کې سيال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پيغام يې هېواد والو او درنو لوستونکوو ته ورساوه.

د ستورې د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفياتو مو موږ ته خپل قيمتي وخت راکړ.

په درنښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوري

ای زما خوږه وطنه
ته مې ځاله د زیږون یې
ته مې تن ته مې وجود یې
ته ټاټوبي د پښتون یې
ته مې مینه ته مې ساه یې
وسیله مې د ژوندون یې
ای زما ګرانه هېواده
په تا څه وشو څه کېږي
هره دشته دې اور اخلي
هره یو سیند دې لمبه کېږي
کاڼي بوټي ځنګلونه
دې د جنګ اور کې سوزېږي
دښمن هیڅ اسره ونه کړه
زړه یې اوس هم نه یخېږي
خپل منځي جنګو تباه کړې
بیا غلیم درته ګواښېږي
تور او سپین سره یو شوي
بیا څه چل دی څه به کېږي
ای زما ګرانه وطنه !
ستا بچي ستا دښمنان دي
د اغیارو په ډالرو
وږي شوي دي لېوان دي
ستا په غوښو نه مړېږي
بس اخته په چور تالان دي
ستا د سر یې سوا کړې
تا به پلوري تجاران دي

ای زما ګرانه هېواده
ستا زخمي وجود فریاد کړي
امن سوله له خدای غواړي
دا جنګونه چې را یاد کړي
په سلګو کې په ښیرو شي
دښمنان مې ټول برباد کړي
چې په ما ته سپک نظر کړي
هغه ټول ته نامراد کړي
ای زما ګرانه وطنه !
ستا فریاد کله څوک اوري
لا یې زړه یخ شوی نه دی
دښمن اوس هم په مورچه دی
سره اورونه دې بلېږي
ستا بچي په کې سوزېږي
د پامیر نه تر بولانه
جنازې دې پورته کېږي
پښتانه په کې تبا شول
لا به نور هم تبا کېږي
جنګ به لر دی که په بر
خو پښتون په کې ورکېږي
مور بې وسه ناتوان یو
په ژړا مو زړه سرېږي
هر پښتون ګوته په خوله دی
د بیدار زړه پرې خوږېږي

پښتون

استاد عمر پاځون (جرمني)

پښتون داسې په نړۍ کې يو ټبر دی
چې که مشر دی که کشر پخپل سر دی
نیم سری په کې هيڅ چېرې نه ځايږي
ټول منونه که وي ښځه او که نر دی
هریو مړی يې په ښو سره يادږي
خو ژوندی يې په دنيا کې در پدر دی
لالهانده د پيسو په ټوليدو دی
تعليم پريږدي بې سواده بې هنر دی
پيسه دار يې بيا دوه درې ودونه کاندې
اميرانو نه يې بيا ورک کور او دفتر دی
خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
خو پرديو ته يې وهلی بيا ټټر دی
ښکيلا کګرو دي ويشلي په قومونو
ويشل شوی دا ملت په لرو بر دی
د سنګر او د مورچل لوی قهرمان دی
خو په سوله کې ترې ورک لار او ګودر دی
په ملي ګټو هيڅکله را ټول نشول
د هر مشر يې پخپل کور باندې نظر دی
د پښتو او د اسلام ناري کړې پورته
خو په دواړو کې يې خوړلی خپل ځګر دی
يو ملي قايد يې قوم کې پيدا نه کړو
کس ناکس ته وايي همدا زما ليډر دی
خپل ولس د تباهۍ کندې ته سيخ کړي
ځکه دا چې تالي څټي دي غلام د بل نوکر دی
د پردو په اوږو بار راشي وطن ته
بيا ځان بولي چې همدې د قوم رهبر دی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي
چې مېن نن په پيسو دی په ډالر دی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنيا کې
ځان ترې ورک شي و آسمان ته يې نظر دی
د کار پيل په بې غورۍ وکړي يارانو
وروستی عقل يې بيا راغلی پخپل سر دی
په يووالي او اتفاق کې صلاح نشول
بې اتفاقۍ کې دغه قوم اول نمبر دی
خپلې ښځې او لوڼې کښينوي په کور کې
وايي خان دی نواب او معتبر دی
که کوم ورور يې پخپل ژوند کې کامياب وي
دا بل ورته حاسد، بعض ګر دی
لويي نه پېژني چې څه کې ده يارانو
هر مجلس کې بس په باټو باندې سر دی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې
سياست کې په هر څه باندې خبر دی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی
خپلواکي که ازادي ده استقلال د ده کلچر دی
هر غليم يې تمبولی او شړلی له خپل خاورې
استعمار ته نيغ ولاړ دی او چت غر دی
پښتنو ته نور دوعا د هدايت کوي پاځونه
چې هرڅه دی بيا هم ستا د زړګي سر دی
ميلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي
ځکه ګران چې نن پر ما پاځون عمر دی

زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لایق زاده لایق

ترڅو به مهاجر یم، پروت به داسې در په دریم
بې منزله به ترکومې، زه روان کېده په سر یم
یوه ورځ به مې دردونه حال دزړه وایي ارمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
"جرمني" دی که "هالنډ" دی، که دی "فرانس"، "سویزرلینډ" دی
که "بلجیم" دی که "ډنمارک" دی، که "سویډن" دی که "انګلینډ" دی
دغه واړه کله رسي ګران کونړ او بدخشان ته
زه به ځم افغانتسان ته، زه به ځم افغانستان ته
"کاناډا" که "امریکا" ده که "ناروې" که "افریقا" ده
که دې "چکوسلواکیا" ده که "پولنید" که "استرلیا" ده
ټول لوګی شه په څو وارې قندهار ته هم لغمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
زه چې چېرته هم اوسېږم، د وطن خوبونه وینم
د دنیا په هر ښایست کې، د خپل تن رنګونه وینم
بې صبري د هر نظر مې، په خیر وایي ټول جهان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
دغه خړې پړې خاورې، راته ګرانې له سرو زرو
دغه کاڼي کاڼي غرونه، ډک د سپینو ملغلرو
د کابل لارې به ښکل کړم، غېږ به ورکړمه پغمان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به افغانستان ته
که مې زړه جلال آباد دی، نو نظر زما پنجشیر دی
که مې حسن ننګرهار دی نو هرات ګل د نیمروز دی
احترام لرم په زړه کې، هر پښتون او هر افغان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغاننستاته
یه دآمن دعویدارو، زما کور دآمن کور کړئ
نوروحشت مې په کار نه دی، پرهرونه مې ټکور کړئ
داآواز کوم ((لایقه)) د وختونو هر کاروان ته
زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړي (Fat) کلسترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امریکا - کلفورینا)

غوړي د بدن د ضروریاتو څخه یو مهم مواد دی او له دوه ترکیبي مادو څخه چې کلسترول او ترې گلسیرآید نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوړي د نورو دوه غذایي گروپونو څخه لکه کاربو هایدارېت او پروټین څخه جوړوي او د هغو غوړو څخه یې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق یې وپېژندل شي.

د غوړو هغه یوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن یې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زیات غوړي وخوړل شي هغه په بدن کې ذخیره کېږي څه وخت چې غوړي د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخیره شوو غوړو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوړي کمېږي.

زموږ بدن د خپلو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروتین، غوړي او کاربوهایدریتو څخه لاس ته راوړي.

کلوري ۱۲٪ د پروتین ۳۰٪ د غوړو او ۵۸٪ د کاربوهایدریتو څخه په لاس راځي. بله سروي ۱۲٪ پروتین، ۴۲٪ د غوړو او ۴۶٪ د کاربوهایدریتو څخه حاصلېږي. غوړي د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

۱- ترې گلیسر اید. Triglycerides
۲- کلیستیرول.

۱- Triglycerides ترې گلسرایدز د غوړو یوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجي لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تیزاب (Fatty acid) هم وایي او په درې ډوله پیدا کېږي.

A - مشبوع شحمي تیزاب:
(A Saturated A Fatty acid)

B- لږ نامشبوع شحمي تیزاب
(Monoun Saturated Fatty Acid)

C - ډېر نامشبوع شحمي تیزاب
(Polyun Saturated Fatty Acid)

مشبوع غوړي هغه دي، چې د کوټې د حرارت په درجه جامدېږي د کوچو غوړي ۵۹٪ او د غوبي وازده (غوړي) ۵۴٪ مشبوع شحمي تیزاب لري او د کوټې په حرارت کې جامد وي.

حیواني غوړي په زیاته پیمانه مشبوع شحمي تیزاب لري او نباتي غوړي ډېر غیر مشبوع (مونو غیر مشبوع، پولي غیر مشبوع) شحمي تیزاب لري. کوم خواړه چې Saturated Fats زیات لري او وخوړل شي دې سره دوینې کلسترول زیاتېږي او هغه خواړه چې غیر مشبوع غوړي Unsaturated Fats ولري او وخوړل شي، نو په دې عمل سره د وینې د گلسترولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه را ټیټېږي. نباتي غوړي Sterols سټرول لري او سیټرول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول

(Cholesterol)

کلسترول یوه غوړه او حیاتي ماده ده، چې د وینې پواسطه (سره) په ټول بدن کې څرخي او مهم رول او زیاتې وظیفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشایي (Cell Membrane) ساختمان کې پوره ونډه لري، یعنې د حجرې غشا د ٪۲۰ پروټینو او ٪۴۰ کلسترونو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبي مزو چارپیره د کوټ په شکل یو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهربي، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (Fluidity) وربښي، چې حجراتو ته د انبساط او انقباض خواص (Flexibility) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ویټامینو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کیدو قابلیت ولري کار اخلي دا ویټامین عبارت دي له A, D, E او K څخه.

③ بدن (body) د سټروید او (Sex) سکس هورمونو په تولید کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

Aldesteron ، Cortisone ، Cortisol ، Steroid Hormones ، Progesterone ، Estrogen Testosterone ، Sex Hormones

④ ((body)) وجود د بایل اسید په تولید کې هم د کلسترولو برخې اخیستو ته هم ضرورت لري. بایل اسید د بایل په ترکیب کې په اینه ((Liver) کې تولیدېږي بیا بایل وړو کولمو ((Small inte) ته ځي او تجزیه کېږي د بایل اسید په مرسته د وړو کولمو د محتویاتو (حل شوي غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اینې ته ځي.

⑤ د گلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقویت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د گلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشایي ساختمان کې پوره برخه لري او د جنینو په لوییدو کې هم زیات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کلیسرایډ او کلُسترول غوړ دي، نو په وینه کې لاینحل او آزاده توګه څرخیدلای نه شي. د بلخوا کلُسترول د پروټین سره یو ترکیب (ارټیکل) جوړوي، چې د لیپو پرټین (Lipoprotein) په نامه یادېږي، چې په وینه کې د څرخیدو قابلیت لري او دا ارټیکل په دوه ډوله دي.

① High Density lipoprotein (HDL) (د زیات غلظت لیپو پروټین)

② Low Density Lipoprotein (LDL) (د لږ غلظت لیپو پروټین)

د ښه بد کلسترول وایي.

سره له دې، چې کلسترول زیاتې فایدې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او مخ کې ذکر شوي، نو که د کلسترولو اندازه په وينه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زيات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زياته او د ښو کلسترو (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدريج سره د باريکو شيريانو په داخل کې بد کلسترول نښلي يعنې ترسب تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شيريانو دې مشکل ته (Atherosclerosie) وايي.

د ايترو سکليروز سره د شيريانو حجم تنګ او کله نا کله يې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کيدو د ځای په مطابق د (Cardio-Vascular Diseases) کارډيو وسکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. يعنې که شيريان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلروز په وجهه شيريانونه تنګېږي او د انبساط قابليت د لاسه ورکوي. دې سره د وينې فشار لوړېږي، چې دا هم د (Cardio-Vascuiar) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی

د شيريانونو د بنديدو سره د وينې جريان قطع کېږي، چې په نتيجه کې اکسيجن او غذايي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د يو څو دقيقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) يعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) يا مغزي حمله وايي. د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمېدو سره د قلبي شيريانو او مغزي ناروغيو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورتنيو ذکر شوو ناروغيو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شيريانونو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي يعنې نښلي او هغه تنګ او يا بندوي نو ديته ځکه بد کلسترول وايي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کميدو سره (Cardio-Vascular) او (Stroke) ناروغی ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شيريانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شيريانونه پاک و صافوي، نو ځکه ديته ښه کلسترول وايي.

د ۱٪ په اندازه په وينه کې د HDL په کميدو سره د زړه شيريانونو او د مغزي ناروغيو اندازه ۲-۳٪ زياتېږي.

د عمومي کلسترولو LHL, HDL اندازه او تاثير يې په جدولو کې وګورئ.

Charts Of …..

Total Cholesterol Level			HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable		Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line			Less Risk For

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		٦٠ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱٦۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

HDL Total Cholesterol نسبت په زياتيدو او کميدو سره د قلبي او مغزي ناروغتياو خطرات کمېږي او زياتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDl}{Total\ Cholester}=\frac{1}{4}\ Desireable$$

$$==\ ==\ \frac{1}{5}\ less\ risk\ for\ heart\ disease\ and\ stork$$

Less than $\frac{1}{5}\ High\ Rosk\ For\ HD\ and\ Stroke$

د کلسترولو منابع:

① **Lever** اينه ٨٠٪ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (**Lever**) اينه توليد وي او په مصرف يې رسوي.

② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې موږ يې خورو او ٢٠٪ کلسترول د خوارکي غذاو څخه بايد لاس ته راشي.

کلسترول په زياته پيمانه په حيواني غوړو او هغه خواړه چې حيواني غوړي ولري پيدا کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

(پنير، د هگۍ ژېړ، د غوايانو، پسونو، خوږ) او چرگانو د خوړو يعنې د کلسترولو ... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشبوع او تراسس غوړي په معلومداره توګه د کلسترولو اندازه په وينه کې زياتوي، چې همدا د کلسترولو د زياتيدو عمده علت ګڼل کېږي.

د کلسترولو د زياتيدو علتونه:

① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترولو د زياتيدو سبب ګرځي دا دي:

◈ جنس: د ښځو په نسبت د زياتو نارينه و د وينې کلسترول لوړېږي.

◈ عمر: نارينه د ۴۵ کلنۍ نه وروسته او ښځې د ۵۵ کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د ۴۵ کلنۍ تر مخه حيض بند شي دا هم د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي.

◈ نژاد د (Race) تورو نژادنو په نسبت د افريقا، امريکا او هندين امريکايي زيات کسان د کلسترولو په لوړېدو مبتلا کېږي.

② د کنترول وړ سببونه چې د وينې کلسترول زياتوي.

◈ د غوړو خوړو ډېر خوړل.

◈ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول دلوړېدو عمده او مخکښ سبب دی.

◈ صحي حالتونه: ډيابيټ، چاغوالی، د وينې لوړ فشار او هم Stress يا ذهنی فشار

◈ فزيکل غير فعال ژوند د Exercise نه کول.

◈ زيات وزن.

◈ سګرېټ څکل يا کشول.

د کلسترولو علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

په وينه کې د کلسترولو د اندازې د ساتلو لپاره د ځينو اقداماتو او تدابيرو سرته رسول ډېر ضروري دي.

A – د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترو په زياتيدو کې برخه اخلي مخه ونيول شي او هغه فعاليتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قايم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.

۱. د سګرېټو پرېښودل.

۲. په منظم ډول سره اکسرسايز (سپورټ) کول.

۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هداياتو باندې عمل کول.

۴. د زيات وزن کمول.

۵. د صحي غذا خوړل په خوراک کې تازه مېوه، سبزيجات سبوس داره ډوډۍ د ماهي او چرګانو غوښې چې غوړ او پوستکی ونه لري زيات استعمال شي.

۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.

۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زيات لري لږ وخوړل شي يعنې په ورځ کې هغومره خواړه وخوړل شي، چې د کلسترولو اندازه يې د ۳۰۰mg څخه زياته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبتلا او بد کلسترول يې لوړ وي هغوی باید هغو مره غذا وخوري چې د کلسترولو اندازه يې په ورځني خوراک کې د **۲۰۰mg** څخه زياته نه شي.

۸. تولې هغه ناروغی چې د کلسترولو د زياتيدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونيول شي د مثال توګه: ډيابيټ، فشار (**Stress**) چاغي، د وينې لوړ فشار (**H.B.P**)

۹. د زياتو مايعاتو بالخصوص د اوبو څکل (۱۰ ګيلاسه) ډېر ضروري دي.

B – د ډاکتر د هدايت سره د کلسترولو د دواګانو استعمال که ډاکتر يې لازم وګڼي.

د اترو سکلروز په وجهه شيريانونه تنګېږي او د انسباط قابليت د لاسه ورکوي. دې سره د وينې فشار لوړېږي، چې دا هم د **Cardio-Vascular** د امراضو او **Stroke** عمده سبب دی. د شيريانونو د بنديدو سره د وينې جريان قطع کېږي، چې په نتيجه کې اکسيجن او غذايي مواد (**Nutrients**) حجراتو ته نه رسيږي. پس د يو څو دقيقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (**Heart attack**) يعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي **Stroke** يا مغزي حمله وايي.

د ٪۱۰ عمومي کلسترولو په کميدو سره د قلبي، شيريانو او مغزي ناروغيو اندازه ٪۳۰ کمېږي.

د پورتينو ذکر شوو ناروغيو عمده علت بد کلسترول ((**LDL**)) دی، ځکه ((**LDL**)) د شيريانونو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي يعنې نښلي او هغه تنګ او يا بندوي، نو ديته ځکه کلسترول وايي.

د **LDL** کلسترول د ٪۱ په کمېدو سره **Cardio-Vascular** او **Stroke** ناروغی ٪۲ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شيريانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شيريانونه پاک او صافوي، نو ځکه ديته ښه کلسترول وايي.

د ٪۱ په اندازه په وينه کې د **HDL** په کمېدو سره د زړه شيريانونه او د مغزي ناروغيو اندازه ٪۳-۲ زياتيږي. د عمومي کلسترولو **HDL** ، **LHL** اندازه او تاثير يې په جدولو کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي حافظ الله کاموال سره مرکه

مرکه کوونکی: سميع الله خاکسار

پوښتنه: که د هرڅه د مخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړې خوښ به شو؟

ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالی د شيرګړ په سيمه کې زيږيدلی يم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کيږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لړ ه رڼا واچوئ؟

ځواب: ما تقريباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعرۍ په نړۍ قدم ايښی دی. شاعري يو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر ګذاره يم.

پوښتنه: تعليم مو تر کومه حده او چيرته کړی؟

ځواب: تعليم مې تر دولسم د محمد موسی شفيق په ليسه کې کړی او اوس د اريانا پوهنتون د حقوقو د څانګې د دويم کال محصل يم.

پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم يې دئ؟

ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم يې

دی ((اوښکې په ډالۍ کې)) د چاپ په ګانه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو څومره ليکلې او يوازې مو د راډيو لپاره ليکلې او که بل چا ته مو هم ورکړې؟

ځواب: په دې اړه بايد دومره و وايم چې د ننګرهار ملي راډيو تلويزون څخه چې دوستانو اوريدلې د همت داستان، چغې داستان، د شکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نوم ډارمه او د ګلا آغا شيرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په ګډه ليکلی.

پوښتنه: هغه خپروني چې ته ورته په راډيو ننګرهار کې کار کوي څه نومونه يې دي؟

ځواب: خپروني په ننګرهار راډيو کی، راډيو ستاسو په خدمت کې په تلويزيون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپروني پر مخ بوځم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنګي کارونه څنګه دي؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خو اوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعرۍ کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مينوال يې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعرۍ ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغيره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه يې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصيف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح يوه ښه لاره ده.

سوال: څومره وخت کېږي، چې له ننګرهار راډيو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننګرهار ملي راډيو ته راغلی يم. د يادونې وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډيو تر څنګ که نور خپل مصروفيات راته ووايا ست؟

ځواب: د کامې د فرهنګي ټولنې مرستيال، د کامې د قومي ټولنې مرستيال، د اباسين راډيو د نشراتو مسئول، د قبايلو د چارو د رياست مطبوعاتي مسئول او د اسې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ويلی شو؟

ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې يو ښه پيغام پروت وي او په زړونو حاکم وي همغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پيغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کار کوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مينه او اخلاص ډالۍ کوم او د خپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او د خپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بيلګې:

زما ديو کال اراده ده
که تبليغيان مې ديار کلي ته ليږينه
په سوال زاري باندې پوهيږي کله
د ښکلو زړه په چا خوږيږي کله
دب په درد باندې دردېږي کله
ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
لاسونه مه وروړی راستنېږي کله

بله بيلګه:

دا ښکلي ښکلي دي لونګ د کلي
والله پرې جوړ دی زموږ رنګ د کلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشدد او عدم تشدد

مبارز ځاپی

له بې ځایه زور او ځواک کارولو ډډه کول.
له تاوتریخوالیو ځان ژغورل.
د سولې او روغې د سیورې لاندې اوسېدل.
په خپله رښتیا او برخه کې بسیاینه
او پر نورو خلکو نه بلوسېدل

دا د انساني خویونو د ښیګڼو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پېړۍ کې د هند په نیمې وچې کې د ګاندهي جي او د پښتنو د سترلارښود خدای بښلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انګلیس د استعماري ځواک د ړنګولو په مبارزه کې وکارول شوې.

دغه د تاوتریخوالی، بلوسېدنو او وژنو څخه د ډډه کولو چلند یوازې په شلمه پېړۍ کې نه وه، چې را مینځه شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړی انسان حضرت آدم علیه السلام او حوا د ځوی (هابیل) له خوا د نه تاوتریخوالي او نه بلوسیدنې غوره خویونو پر سر د خپل سربښندنو او د خپل ژوند ښنلو د پېښې کیسه به هم هر چا لوستلې یا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښیتاو پر ویلو ټینګار او له تاوتریخوالیو نه ډډه کول چال چلند لا د نوح علیه السلام په ټول ژوند کې هم پلې شوي دي، یعنې د انساني ټولنې دوم بابا، چې نوح علیه السلام نو میږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زیاتي نه پرته او په سوله ایزه توګه یوه خبره کوله، چې ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی))

نوح علیه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هرڅو مره خپل ولس له خوا ووهل شو، ورټل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به یې په سوله ایزه توګه خپل پیغام اورا وه. له چانه به یې که هر څو مره کنځلې اورېدلې هم مخ نه اړاوه، او هیچاته به یې د تشدد په ژبه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنه غبرګون نه ښوده.

له حضرت نوح علیه السلام نه وروسته د تاریخ د اسنادو پر مخ ((بودا)) دی، چې د ځمکې پر مخ یې د نه تاوتریخوالي غوره انساني پیغام لا خپلو پلویانو او لارویانو ته په ځلانده ټکیو کې وړاندې کړی دی. په همدې توګه په ابراهیمي ملت کې نه یواځې دا چې په خپله ابراهیم علیه السلام د نمرود په وړاندې خپله بلنه په سوله ایزه توګه اورولی، چې له هغه وروسته موسی علیه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توګه وړاندې کړې ده.

له حضرت موسی علیه السلام نه وروسته بیا حضرت عیسی علیه السلام هم د ځمکې پر مخ د ژوند تر وروستنۍ شیبې پورې د نه تاوتریخوالي او نه زور زیاتي پر غوره شوې لارې یون لرلی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((*که چا په څپېړه د مخ پریوه خوا ووهلی، د مخ بله خوا هم ورته واړوه، خو چې تریخ غبرګون ونه ښيې*))

د همدې غوره انساني خوی له مخې وه، چې حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی ملګریو تر صلیبه پورې هم کوم تریخ غبرګون ونه ښوده، مګر خپله ناره یې چې ((خدای یو دی او عیسی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضرت نوح، حضرت موسی، حضرت عیسی علیه السلام او بودا د زمانې د زور او ځواک د خاوندانو هرې کړنې ته په پام که څوک هر څومره د لږې پوهې خاوند وي بیا هم دې باور ته رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنو زورواکانو په مخه کې یواځې د نه تاوتریخوالي لیاره ده، چې سړی تر خپلې موخې پورې رسولی شي، د نمرود په مخه کې د حضرت ابراهیم علیه السلام ودریدنې یواځې په سوله ایزه توګه او د نه تاوتریخوالي له لیارې د حق او ریښتیا د ویلو په ملاتړ ټینګار ښودل و او بس))

دغه لړۍ لا تر ننه پورې پای ته نه ده رسېدلې پر له پسې غزیدلې وده یې کړې او د سیمې د ولسونو په منځ کې، چې کله هم کوم ریښتیني لاره ښوونکی راغلی د هغه له خوا د نیا ومنۍ د نه بلوسیدنو، د نه تاوتریخوالي او په ریښتیاو باندې د ټینګار پیغام د انساني ټولنې د ژوند د ښیګڼو په توګه اورول شوی دی.

د مثال په توګه که چېرې موږ د ریښتینو انسانانو په ډله کې د حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ژوند او مبارزو ته د قرآنکریم د سپیڅلو آیاتونو په رڼا کې ځیر شوو وبه پوهېږو، چې د هغوی په لیار ښوونو کې د وحې د پیل له ورځې څخه بیا د مدینې منورې په لور د هجرت او په مدینه کې تر میشتیدلو پورې څو چې دیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتلي دفاعي سنګر ښتن شو، يوازې په دې وينا ټينګار شوی، چې ((خدای يو دی او محمد يې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرګون د نه ښودلو پر دريځ باندې کلکه ودريدنه پايښت موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنګر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توګه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه رومبی او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لا له بودا او حضرت عيسی عليه السلام نه هم ډېر زيات پر نه تاوتريخوالي ټينګار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين د غوره کولو په تور نيولی شوي، تړل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يوازې يوه خبره کوله چې ((*خدای يو دی او محمد يې استازی دی*))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرګون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يوازې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم د ډډه کولو د نده ور په غاړه اچول شوې وه.

د دې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوګه نه وو، څو د قريشو په مخه کې د تريخ غبرګون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يوځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يوځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنياومن غبرګون ښودلو جوګه شول، بيا د فاع او مقاتلې امر هم راغلی، څو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له لیارې لا پسې غښتلې او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انګليس استعماري ټولنه لا ديو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څنډه کې هر مخالفت خوځښت په ډېره اسانه توګه وځپي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يوازې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنګه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لياره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توګه هم د ګاندهي جي او د باچاخان له خوا ولس ته د ښيرازه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تګ لپاره يوازې پر همدې ټکي ټينګار وشو چې:

((*مور نه غواړو څوک ووژنو، او دا هم نه غواړو، چې څوک دې موږ ووژني دا هېواد زموږ هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي*))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار ګڼل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه و سلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. موږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې موږ دې څوک ووژني))

مګر د قریشو لخوا دغه انسانان د تریخو غبرګونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شدیده جزا چې وژل دي مجازت شول.

وګورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زمانې نه را په دېخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توګه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړي ځل د آدم او حوا له پښته دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرګوني ماشومان وزیږېدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلۍ وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرګوني ډلې د ځوانۍ د منګ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو ورونو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني وړاندې کړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تریخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تریخ غبرګون نه و ښودلی و واژه او په دې توګه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دېخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خو د تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تریخ غبرګون او د نااندولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلې کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولې، روغې، انصاف او نیاومنۍ په پلوي د لوی خدای د استازیو له خوا هلې ځلې او لیار ښوونې شوي، خو د تشدد، بې انصافۍ، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یوازې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نمونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توګه لیکل کېږي. داسې هرکله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توګه د بل چا شتمنۍ غصب کړې، خو د حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلی دی.

وګورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګړ څخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نيل په رود کې د موسی عليه السلام او د فرعوني ځواک د پېښې پايلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی عليه السلام پسې، چې د نه تشدد او نه تاوتريخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سينا په لورې په تېښته وتلی و ورغی د نيل په رود کې د موسوي د سولې روغې او نه تاوتريخوالي غورځنګ د زمانې د تشدد او تاوتريخوالي پر ستر جګړه مار فرعوني ځواک برې وموند.

په همدې توګه د ابراهيم عليه السلام او د نمرود اور په کيسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بريالی شوی دی. وګورئ د نوح عليه السلام د ژوند په کيسه کې هم څنګه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی، پريوه خبره ټينګار دلورد چې: ((خدای يو دی او نوح يې استازی دی)) پر هغو ډلو ټپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلويانوو او د نوح عليه السلام پر ويناو يې باور نه کاوه، د طوفان له څپو بريالي ووتل يعنې: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلويان وو تباه شول، خو د عدم تشدد پلويانو وکولی شول د نوح عليه السلام سره يوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توګه په ډاګه ويلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د ګاندهي جي او د باچا خان غورځنګ يو سوله ايزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنګ و دا او دا سې نور غور ځنګونه لکه چې مو ولوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لورې د منښت کچې ته رسېدلي او د برې د لوړ څلي خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې ګاندهي جي د هند د نيمې وچې د ټولو ولسونو ديو ستر لارښود په څېر چې لاتر اوسه پورې ديو سپېڅلي انسان په توګه لمانځل کېږي دلمانځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنګ د بري تر څلي ورسيد. انګريزان له هنده ووتل او هند ديوه ستر هېواد په توګه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندې نه انګريزان واکمن دي او نه هم بيا د هند ولس د انګريزانو واکمني ته غاړه ږدي.

د باچاخان د عدم تشدد د غورځنګ په هلو ځلو کې، چې لا تر اوسه پورې په سيمه کې د برې تر څلي نه دی رسيدلی او له پښتون ولس څخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهيلۍ خبره نه شته، ځکه چې يو خو په دې لياره کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاريخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنګونه سل په سلو کې نه دي بريالي شوي. د مثال په توګه ورګورئ موسی عليه السلام چې هلې ځلې يې لا د لوی خدای پرسماسمو وحيو او لارښوونو پرله پسې پلې کيدلې د فرعون له مريي توب نه د آزادۍ او د نيل له رود څخه د پورې وتنې له بريالي ګامونو د وچتولو څخه پرته د بل کوم ستر ګام په پورته کولو نه دی پريالی شوی او د قرآنکريم د آياتونو په شهادت په فلسطين کې د ((اريحا)) يا د ((اريشو)) د ښار په نيولو

کې هم د نبي اسراییلو له خوا له ملاتړه بې برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او خپلواک هېواد د ګټلو او جوړولو په کار کې ماتې خوړلې، خو د هغوی ځای نیونکی و، چې پوره ځلوېښت کاله وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا)) یا د ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک هېواد په څښتن کېدلو سره جوخت له بني اسراییلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را مینځته شوې وي، ارو مرو د بري تر ځلي رسیدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا پسې پاېښت ومومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پاېښت، چې ارومرو تر موخې د منزل لنډونکی لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د بري تر ځلي رسوي د هېوادوالو د منښت کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی ښیي د ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنسټیزه بدلونونکی او ختون را منیځته کوي او په پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او دنیا ومنۍ په واټونو کې د بریالي ګامونو په وچتولو کې پاېښت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لیارو کې د باچاخان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق غوښتونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنګ د پاېښت زړی به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

غـــزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
ګنې چینې نه خو اکثر اوبه روڼې راوځي

له شرپسندو توقع د امن هسې کوې
بلاله کوم لور چې راځي نو له تیارې راوځي

د زړه دننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فرښتې راوځي

ته په ترخو زموږ د وینو په خرڅ ژوند تیروې
زموږ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
ګورو چې مل یې اوس له کومې دروازې راوځي

چې سترګې ټیټې کړي او وخاندي او ژغ ونکړي
له دې ادانه جانان ډېرې کیسې راوځي

د دې ګرانښت به وي کوم حد عمر دراز مروته
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شي او ديو ښكلي پسرلي په خوږه هوا كې به گلان وسپړي.

بلبلې او توتيان به ديو موټي او خپلواك ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آزانگو د خپراوې په موخه ډلې ډلې راشي او د سيمې د هسک په لمنو کې به هرې خوا ته په الوتلو د نړۍ والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتريخوالي د پلويانو د بري د ترانو خوږې انگازې ورسوي د هغې ورځې په هيله!!!

مباز ((څاپي))
بُن، جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library